

LUND UNIVERSITY

Pedagogisk utvärdering av Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning 2004-2008

Helmstad, Glen

2010

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Helmstad, G. (2010). *Pedagogisk utvärdering av Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning 2004-2008*. (Rapport; Vol. Rapport nr 19). MedCul, Lunds universitet.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Rapport nr 19

Pedagogisk utvärdering av Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning 2004-2008

Glen Helmstad

LUNDS UNIVERSITET
Medicinska fakulteten

Print by **MEDIA-TRYCK**, Lund 2010

MedCUL, Lunds universitet 2010

LUNDS

UNIVERSITET

Sociologiska institutionen:

Avdelningen för pedagogik

Pedagogisk utvärdering av *Medicinska fakultetens* högskolepedagogiska utbildning 2004-2008

Glen Helmstad

2010-01-19

Sammanfattning

Helmstad, Glen. (2010-10-19). Pedagogisk utvärdering av Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning. Lund: Lunds universitet, Sociologiska institutionen, avdelningen för pedagogik.

Lunds universitets Medicinska fakultet bedriver genom sitt Centrum för Undervisning och Lärande (*MedCUL*) behörighetsgivande högskoleutbildning för fakultetens lärare. *MedCUL* har uppdragit åt Pedagogiska institutionen (numera Sociologiska institutionen, avdelningen för pedagogik) att utvärdera utbildningen. Syftet med utvärderingen har varit att indirekt studera den aktuella utbildningen med avseende på dess former, innehåll, genomslag och effekter som stöd för utveckling av efterfrågad högskolepedagogisk kompetens och dess eventuella inverkan på kvaliteten i fakultetens primära utbildningsprogram samt att identifiera, beskriva och föreslå utvecklingsmöjligheter.

Utvärderingen genomfördes i form av enkät och intervjuundersökning. Enkäten engagerade ca 50 % av de drygt 400 anställda som har deltagit i den nämnda utbildningens introduktionskurs i perioden 2004-2008. Undersökningen inbegrep även ett tiotal lärare i de högskolepedagogiska kurserna, utbildningsledare och doktorander i fokusgruppintervjuer kring utbildningens utformning och betydelse.

Resultaten tyder på att en övervägande majoritet av deltagarna anser att den högskolepedagogiska utbildningen är ändamålsenlig och avgjort har resulterat i förbättrade högskolepedagogiska kunskaper, färdigheter och förhållningssätt. Det stora flertalet av deltagarna anser också att den högskolepedagogiska utbildningen till viss del även har bidragit till utveckling av kvaliteten i fakultetens primära utbildningar. Däremot gav en mindre del av deltagarna uttryck för att uppfattningen att det finns en del oklarhet inom fakulteten angående ändamålet med och kompetensutvecklingsambitionsnivån i de olika kurserna. De fanns också deltagare som menade att lärarna inom fakulteten trots viss utbildning i PBL-metodik inte är skickade nog att hantera gruppdynamik i samband med detta sätt att organisera undervisning och studier. Slutligen menade några av de intervjuade att fakultetens system för stöd för fortsatt utveckling av högskolepedagogisk kompetens efter genomgången utbildning behöver utvecklas.

Den slutsats som dragits av undersökningens resultat är att den högskolepedagogiska utbildningen inom Medicinska fakulteten av allt att döma ser ut att vara väl sammanfattad och välfungerad. Däremot är det oklart hur fakultetens stöd för fortsatt utveckling av högskolepedagogisk kompetens bortom den behörighetsgivande ser ut och fungerar och hur dess system för utvärdering och utveckling av högskolepedagogisk kvalitet i dess primärutbildningar ser ut och fungerar. Det som rekommenderas är därför snarare en översyn av dessa båda andra delsystem än en ensidig fortsatt satsning på kvalitetsutveckling i den behörighetsgivande högskolepedagogiska utbildningen.

Nyckelord: Pedagogisk utvärdering, behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning för lärare inom medicinska fakulteten, fallstudie

Innehåll

Förord	i
Introduktion	1
Bakgrund	1
Pedagogisk utvärdering	2
Högskoleverksamhet	3
Högskolepedagogisk utbildning	5
Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning	6
Tidigare forskning	9
Syfte	9
Metod	10
Forskningsdesign	10
Undersökningsinstrumenten	11
Urval och medverkande	12
Enkättagare	13
Fokusgruppintervjudeltagare	15
Genomförande av analysen	16
Resultat	16
Enkätundersökningen	17
Medvetenhet kring högskolepedagogisk utbildning	19
Behållningen av deltagandet i utbildningen	23
Utbildningens betydelse för grundutbildningen	25
Övriga synpunkter på utbildningen	26
Fokusgruppsintervjuerna	31
Reflektioner kring högskolepedagogisk kompetens	31

Reflektioner kring utbildningen	36
Sammanfattning av resultaten	41
Diskussion	45
Utvärderingens begränsningar	46
Resultatens betydelse för utbildningen	47
Resultatens betydelse för fortsatt forskning	48
Referenser	49
Bilagor	51
1. Tidsplanering	51
2. Inbjudan till enkätundersökningen	51
3. Enkäten	52
4. Inbjudan till fokusgruppintervjuerna	61
5. Fokusgruppintervjuguiden	62

Förord

Utbildning är en verksamhet, som liksom annan verksamhet, ofta diskuteras i termer av planering, genomförande och utvärdering. Denna rapport handlar om högskolepedagogisk utbildning inom Medicinska fakulteten vid Lunds universitet 2004-2008. Rapporten är ett försök att utvärdera nämnda utbildning.

Utvärdering har utförts på uppdrag av Medicinska fakultetens Centrum för Undervisning och Lärande (MedCUL). Planeringen och genomförandet har skett i nära samarbete med beställaren. I detta har dock utvärderaren getts fria händer att slutligt utforma såväl plan som genomförande som rapportering efter eget gottfinnande. I detta har jag efter bästa förmåga försökt följa de allmänna riktlinjer för utvärdering av utbildning som tidigare har utformats av föregående generationer av utvärderare. Jag har även försökt att leva upp till de krav som upplevts som rimliga att ställa på ett arbete av den aktuella omfattningen. Ambitionen har här hela tiden varit att utvärderingen skall vara till gagn och nytta för utveckling av den utbildning som har utvärderats. Jag hoppas att det kommer visa sig bli fallet.

Arbetet har tidigare redovisats i preliminär form. När nu den slutliga rapporteringen sker i form av denna rapport vill jag passa på att tacka alla er som har möjliggjort arbetet som helhet respektive alla er som på olika sätt varit behjälpliga i utvärderingsarbetets olika faser. Eftersom ni är så många har jag valt att inte nämna er vid namn. Jag vill dock att ni skall veta att jag är väl medveten om er betydelse för detta arbetets förverkligande, utan ert initiativ, er medverkan, era råd och ert stöd hade de inte blivit någon utvärdering och än mindre en utvärderingsrapport. Ingen nämnd, men alla ihågkomna. Därför säger jag nu: Hjärtligt tack till er alla!

Jag hoppas det visar sig att jag kan sägas ha tagit väl vara på era gåvor till mig och att denna min gåva till er kan vara till glädje och nytta för er. Det är i varje fall min avsikt och förhoppning att den skall kunna komma er väl till pass.

Med vänlig hälsning

Glen Helmstad

Lund 2010-01-19

Introduktion

Antalet registrerade studerande i grundutbildningen vid Sveriges universitet och högskolor ökade i perioden 1990 till 2000 från c:a 200 000 till 320 000 tusen (SCB, 2001, s. 166). Det är en ökning med 57 %. I takt med denna expansion, som dels förklaras med att det blivit allt fler som skrivit in sig vid universiteten dels med att utbildningstiden har blivit allt längre, har också intresset för högskolepedagogiskt arbete och högskolepedagogisk utbildning för högskolans lärare ökat (Lageman, 2000).

Sedan 2002 finns det i *Högskoleförordningen* krav på att såväl lektorer som adjunkter skal ha genomgått utbildning i högskolepedagogik och uppvisat pedagogisk skicklighet för att kunna erhålla tillsvidareanställning. Vid Lunds universitet har man fattat beslut om att denna utbildning vid anställningen skall omfatta minst 5 veckor och att denna under en tvåårsperiod efter anställningen skall uppgraderas till minst 10 veckor.

Medicinska fakulteten bedriver sedan många år tillbaka genom sin enhet i medicinsk pedagogik (Medicinska fakultetens centrum för undervisning och lärande [MedCUL]) behörighetsgivande utbildning för sina lärare. Enheten har uppdragit åt *Pedagogiska institutionen* (numera avdelningen för pedagogik inom Sociologiska institutionen) att utvärdera den bedrivna utbildningens nytta. Syftet med utvärderingen kan tillsvidare sägas vara att kritiskt uppskatta den aktuella utbildningens genomslag och i samband härmed också identifiera och föreslå möjliga utvecklingslinjer för verksamheten.¹

Bakgrund

Utbildning kan relativt allmänt sett sägas vara en verksamhet som typiskt inbegriper lärare och studerande i olika former av språklig kommunikation som syftar till att hjälpa dem som deltar i den som studerande att utveckla individuellt och samhälleligt efterfrågade orienteringar, hållningar, kunskaper och färdigheter inom det område som utbildningen avser (Fenstermacher & Soltis, 1998; Peters, 1973; Svensson, 2009). Om undervisning refererar till den verksamhet som lärarna svarar för, så kan studieaktivitet sägas referera till

¹ Se sidan 11 för en närmare precisering av syftet med utvärderingen

den verksamhet som de studerande svarar för. Undervisningens idé är att engagera de studerande i sådana studieaktiviteter som lärarna tror kan leda till uppnående av utbildningens mål, men för att undervisningen skall kunna sägas fungera måste de studerande också engagera sig i studieaktiviteterna på ett sådant sätt att de åtminstone delvis utvecklar de efterfrågade förmågorna i den utsträckning som efterfrågas (Hirst, 1973).

Vid systematisk analys av utbildningsverksamhetssystem kan det vara en poäng att använda sig av en eller annan modell som pekar ut väsentliga drag i verksamheten. I en sådan modell, som har utvecklats av Myhre (1992), urskiljs fem olika grundkomponenter enligt följande:

1. Grundläggande idéer och aktuell samhällsutformning	2. Ändamål	3. Innehåll	4. Arbetsformer	5. Organisation
---	------------	-------------	-----------------	-----------------

Figur 1. Grundkomponenter i utbildningssystem (s. 94; min översättning).

Varje meningsfullt studium av ett utbildningssystem förutsätter således att man uppfattar det som en relativt integrerad verksamhet i det samhälle det ingår i (Richardson, 2005). Utbildning kan i kraft av dess målinriktning emellertid också uppfattas som ett medel för samhällets återskapande förnyelse av sig självt med avseende på de mänskliga förmågor som efterfrågas och utvecklas genom detsamma. Utbildning är så uppfattad således både en funktion av och ett instrument för samhället. Oavsett hur man betraktar utbildning kan det finnas anledning att utvärdera det som ett utbildningssystem.

Pedagogisk utvärdering

Pedagogisk utvärdering är ett omfattande och ständigt växande och skiftande begrepp (Franke-Wikberg & Lundgren, 1980; Worthen, Sanders & Fitzpatrick, 1997). Det används för att representera en stor mängd olika aktiviteter, såsom bedömning av studenters kunskaper och färdigheter, pedagogisk testning, utbildningsprogramutvärdering, bedömning av pedagogisk skicklighet, prövning av examensrättigheter, ämnesutvärderingar, o.s.v. Pedagogisk utvärdering förekommer på olika nivåer av olika utbildningssystem och sträcker sig från de enskilda lärarnas bedömning av de enskilda studerandenas lärande, via kurs- och programutvärderingar till nationella och internationella utvärderingar av såväl studentprestationer, utbildningar och utbildningsformer. De varierar också med avseende på syfte och betydelse. De utförs av personer som fyller olika funktioner i förhållande till de studerande, lärarna, utbildningsledarna, utbild-

ningsorganisationerna, de ansvariga myndigheterna och utförs även för olika ändamål. Pedagogiska utvärderingar varierar naturligtvis även med avseende på teoretiska utgångspunkter, design, strategier, databildnings- och analysätt. De varierar även med avseende på hur de gjorda bedömningarna används.

Vid utvärdering skiljer man ofta mellan formativ (process-) respektive summativ (resultat-) utvärdering (Lundmark, 1998; Weiss, 1998). När det gäller utvärdering av fortbildningsprogramms effekter på medarbetare och verksamhet, så använder man sig ofta av en fyrnivåers modell som utvecklats av Donald Kirkpatrick (1994; refererad i Winfrey, 1999). Dessa nivåer är: 1) deltagarnas reaktioner; 2) deltagarnas behållning i form av utvecklade kunskaper, färdigheter och attityder; 3) omsättning av behållningen i utveckling av det enskilda handlandet; och: 4) förbättring av delar av verksamheten. I modellen görs det också en distinktion mellan omedelbara, intermediära och långsiktiga effekter. I enlighet med densamma så skall utvärdering alltid börja på första nivån och sedan i den mån det är möjligt successivt föras vidare till nivå två, tre och fyra.

Högskoleverksamhet

I högskolelagens första kapitel slås det fast att det är statens ansvar att inrätta högskolor för bedrivandet av forskning och utbildning. Utbildningen bedrivs sedan höstterminen 2007 på tre olika utbildningsnivåer; grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå.

I direktiven för verksamheten heter det också att utbildningen skall bedrivas på ett sådant sätt att det föreligger ett nära samband mellan forskningen och utbildningen. Det har länge varit mer eller mindre självklart att detta innebär att det som man undervisar om i högskolan skall vila på vetenskaplig och/eller konstnärligt beprövad grund. I takt med verksamhetens utvidgning och dess ökade samhällseliga betydelse har det emellertid också kommit att innebära att även sätet varpå man undervisar skall bygga på vetenskaplig grund. Detta ställer högskolans lärare inför den dubbla uppgiften att se till att de inte endast är och förblir mycket väl orienterade i de vetenskaper som de bedriver undervisning i, utan också relativt väl orienterade i de vetenskaper som deras sätt att undervisa ständigt behöver förankras i. Dessutom förväntas de planera, genomföra, utvärdera och utveckla sin undervisning i enlighet med dessa olika vetenskapers samtida utveckling. Det är detta som är den närmaste bakgrunden till att högskolepedagogisk utbildning för högskolelärare har blivit aktuell (Lörstad et al., 2005).

Pedagogik eller "*Educational studies*", som man ibland översätter termen till, kan relativt allmänt sett sägas vara en praktisk humanvetenskap inom vilken man studerar olika former och aspekter av fostran och undervisning för att möjliggöra och bättre beskriva, förstå, förklara, värdera och/eller intervensera i eller föreslå förbättringar av dessa i enlighet med de värden som bör göras gällande i sådan verksamhet (Strasser, 1985). Pedagogikens forskningsområde har traditionellt delats in i ett antal subdiscipliner såsom pedagogisk filosofi, pedagogisk psykologi, pedagogisk sociologi, pedagogisk historia, didaktik och komparativ pedagogik (Olsson & Helmstad, 2007).² Utöver denna disciplinära indelning så förekommer det även ett antal olika tematiska indelningar av forskningsområdet med avseende på sådant som vilken form eller typ av pedagogik man uppmärksammar eller grupp av deltagare som den studerade pedagogiken gäller. Som exempel på sådana indelningar kan vi nämna följande: barnuppfostran, förskolepedagogik, specialpedagogik, fritidspedagogik, gymnasiepedagogik, vuxenpedagogik, socialpedagogik, församlingspedagogik, genuspedagogik, arbetslivspedagogik, pedagogiskt ledarskap, medicinsk pedagogik, internationell pedagogik och sist men inte minst högskolepedagogik. Dessa tematiska indelningar är, som delvis framgår av exemplen ovan, ibland överlappande.

Genom att korsställa en tematisk indelning såsom exempelvis högskolepedagogik med den traditionella subdisciplinsindelningen kan man uppmärksamma fler aspekter av den pedagogiska verksamhet man intresserar sig för än man annars kanske skulle uppmärksamma.³

Den medicinska fakulteten vid Lunds universitet bedriver forskning och utbildning inom ett brett spektrum av kunskaps- och verksamhetsområden i anslutning till hälsa och vård i vid mening. Forskningen och utbildningen inom fakulteten engagerar för närvarande 1 200 anställda, 950 forskarstuderande och c:a 2 500 helårsstudenter.

² Man kan naturligtvis tänka sig ännu fler pedagogiska subdiscipliner, såsom utbildningsökonomi, pedagogisk antropologi, utbildningspolitik, etc.

³ Det är min erfarenhet att det är ganska vanligt att de som intresserar sig för högskolepedagogik tenderar att begränsa sig till ämnesdidaktiska eller med andra ord ämnesundervisningsteoretiska frågor såsom vad, vilka, varthän, med vilka medel, hur, o.s.v. Det innebär att man tenderar att fokusera på enskilda undervisnings- och studieaktiviteter samt utfallet av dessa i ett relativt snävt perspektiv snarare än på utbildningen som helhet eller exempelvis på utfallet av densamma som en del av ett mera omfattande utbildnings- och verksamhetssystem som uppvisar en mångfald av aspekter utöver de didaktiska. De är förövrigt aldrig rent didaktiska även om de kanske framstår som det, utan innebär som med nödvändighet alltid praktiska ställningstaganden i exempelvis pedagogisk filosofiska eller utbildningspolitiska frågor.

Forskningen spände, med fakultetens egna ord, 2008 ” över ett brett område från experimentell grundvetenskaplig forskning till tillämpad forskning med kliniska, vårdvetenskapliga och samhällsliga frågeställningar” (Medicinska fakulteten, 2008).

Utbildningen bedrevs då som nu på såväl grundnivån som den avancerade nivån som på forskarnivån inom ett brett spektrum av utbildningsprogram inom områden som: arbetsterapi, audiologi, omvårdnad (sjuksköterskeutbildning), biomedicin, logopedi, sjukgymnastik, medicin (läkarutbildning) och sjukhusfysik. På avancerad nivå erbjöd man utbildning inom tre mastersprogram: biomedicin, folkhälsovetenskap, och medicinsk vetenskap med huvudområde arbetsterapi/omvårdnad/sjukgymnastik. Under 2009 tillkom ytterligare utbildningsprogram. På forskarnivån ger man medicinsk forskarutbildning.

Högskolepedagogisk utbildning

I slutrapporten från en nyligen på uppdrag av *Högskoleverket* genomförd allmän utvärdering av pedagogisk utbildning för högskolans lärare (Lörstad et al., 2005) föreslås att den behörighetsgivande utbildningen i högskolepedagogik ska ges på avancerad nivå, motsvara minst tio veckors heltidsstudier, vara högskolepoänggivande och ha följande mål:

Mål

(utöver de allmänna målen i 1 kap. 9 § högskolelagen fram till 2007, och efter 1/7 2007 i enlighet med de målformuleringar som kommer att beslutas för den avancerade nivån.)

Den behörighetsgivande högskolepedagogiska utbildningens övergripande mål är:

- *att kursdeltagaren skall ha utvecklat kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som grund för att arbeta professionellt som lärare inom högskolan.*

Detta innebär att kursdeltagaren skall ha utvecklat

- *kunskaper om studenters lärande i högre utbildning utifrån teori och forskning med utbildningsvetenskaplig relevans,*
- *förmåga att planera, undervisa i, examinera samt utvärdera forskningsanknuten högskoleutbildning inom det egna kunskapsområdet och att stödja individers och grupperns lärande,*
- *ett reflekterande förhållningssätt till den egna lärarrollen och till värdegrundsfrågor, såsom vetenskaplighet, demokrati, jämställdhet och likabehandling i högre utbildning.*

- *kunskaper om samhällets mål och regelverk för verksamheten inom högre utbildning,*
- *förmåga att tillvarata, analysera och kommunicera egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat som grund för utveckling av utbildningen och av den egna professionen,*
- *och redovisat ett självständigt arbete som behandlar utbildning och undervisning inom det egna kunskapsområdet relaterat till utbildningsvetenskaplig teori och forskning. (s. 67)*

Kort sagt så föreslår man att den behörighetsgivande högskolepedagogiska utbildningen utöver det som beslutades av riksdagen beträffande målen för högskoleutbildning på avancerad nivå 2006⁴ också skall resultera i:

1. kunskaper om mål och regelverk för högre utbildning och om studenters lärande;
2. förmåga att planera, undervisa, examinera, och utvärdera högskoleutbildning inom det egna utbildningsområdet med tanke på studerandes lärande samt förmåga att använda egna och andras erfarenheter för utveckling av utbildningen och professionen;
3. benägenhet att begrunda den egna lärarrollen och grundvärderingar i högre utbildning; samt:
4. redovisning av ett utbildningsvetenskapligt examensarbete om utbildning och undervisning inom det egna utbildningsområdet.

Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning

Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning innefattar följande kurser:

- Högskolepedagogisk introduktion (1 vecka)
- Casemetodik, valbar kurs (1/2 vecka)
- Gruppkommunikation och handledarskap, valbar kurs (1/2 vecka)

⁴ Den aktuella målparagrafen lyder som följer: " 9 § Utbildning på avancerad nivå skall väsentligen bygga på de kunskaper som studenterna får inom utbildning på grundnivå eller motsvarande kunskaper.

Utbildning på avancerad nivå skall innebära fördjupning av kunskaper, färdigheter och förmågor i förhållande till utbildning på grundnivå och skall, utöver vad som gäller för utbildning på grundnivå,

– ytterligare utveckla studenternas förmåga att självständigt integrera och använda kunskaper,

– utveckla studenternas förmåga att hantera komplexa företeelser, frågeställningar och situationer, och

– utveckla studenternas förutsättningar för yrkesverksamhet som ställer stora krav på självständighet eller för forsknings- och utvecklingsarbete. (Lag 2006:173)

- Handledning av självständigt arbete/examensarbete, valbar (1/2 vecka)
- Problembaserat lärande, valbar (1/2 vecka),
- Högskolepedagogisk fördjupning (3 veckor),
- Högskolepedagogiskt projektarbete (2-5 veckor),
- Klinisk handledning av läkarstudenter (1/2 vecka),
- Muntlig kommunikation för doktorander/"Oral Communication for Ph D students" (1/2 vecka).⁵

För behörighet att undervisa som doktorand/bli tillsvidareanställd som adjunkt respektive lektor samt att bli utnämnd till docent krävs följande:

Doktorand (2 veckor; Högskolepedagogisk introduktionskurs och Muntlig kommunikation/Oral Communication);

Adjunkt/lektor (5 veckor innan anställningen och därefter ytterligare 5 veckor inom ett år efter anställningen av följande: Högskolepedagogisk introduktionskurs, en vecka; Valbara kurser, 2 st. om sammanlagt två veckor; Högskolepedagogisk fördjupningskurs, tre veckor; Högskolepedagogiskt projekt (2-5 veckor, ev. kompletterat med valbara kurser).

Docent (Ca 2 veckor enligt följande: Högskolepedagogisk introduktionskurs, två valbara kurser och Forskarhandledning).

Den högskolepedagogiska introduktionskursen vänder sig, som tidigare har nämnts, till undervisande doktorander, tidsbegränsat anställda biträdande adjunkter/lektorer som önskar bli tillsvidareanställda samt disputerade lärare/forskare som önskar bli utnämnda till docenter. Den utgör första halvan av det första steget i den medicinska fakultetens behörighetsgivande högskolepedagogiska utbildning. Kursen omfattar ungefär 40 timmar inklusive eget arbete fördelat över 5 kursdagar som antingen infaller måndag till fredag i en vecka eller måndag, torsdag, måndag, onsdag och fredag i två på varandra följande veckor. Antalet deltagare är begränsat till 25 per kursomgång.

Syftet med kursen är att rusta deltagarna för att "planera för och genomföra undervisningsmoment där förutsättningarna för lärande är optimala" och ge dem "stöd och inspiration i lärarrollen och utvecklingen av densamma" (Lunds universitet, 2008-08-14). Efter genomgången kurs skall deltagarna:

- *Känna till hur högskoleutbildning styrs och regleras*

⁵ Under 2009 har det tillkommit två kurser på nivån 6-10 veckor eller där över. De nytillkomna kurserna är: "Inquiry-based learning" (c:a 1 vecka) respektive: "Critical friend" (c:a 2 veckor).

- *Kunna ta sig an ett avgränsat undervisningsavsnitt och där kunna stödja studenternas lärande*
- *Kunna söka stöd i sin lärargärning i litteratur och bland kolleger*
- *Kunna reflektera kring vikten av kommunikation och återkoppling för studenternas lärande*
- *Kunna diskutera och reflektera kring mångfald i utbildningen, särskilt genus*
- *Kunna reflektera över, och med stöd i pedagogisk litteratur resonera kring en pedagogisk frågeställning relaterad till den egna undervisningssituationen (Lunds universitet, 2008-08-15; ordningsföljden har delvis ändrats).*

Det innebär med delvis andra ord att de som genomgått kursen med godkänt resultat skall: (1) vara orienterade om högskoleutbildning som en internationellt, nationellt och lokalt organiserad pedagogisk verksamhet och (2) kunna planera och genomföra begränsade undervisningsaktiviteter med tanke på studerandes lärande inom ett särskilt avgränsat och tilldelat undervisningsavsnitt som man tidigare har bedömts vara tillräckligt ämnesvetenskapligt kompetent för att undervisa dem inom samt (3) i kraft av erfarenhet, samtal med kollegor, läsning av aktuell pedagogisk litteratur, eftertanke och egna undersökningar kunna granska, utvärdera, diskutera och utveckla sina undervisningsaktiviteter i enlighet med högskolans värdegrund, aktuella högskolepedagogiska forskningsrön om kommunikationens, särskilt återkopplingens, betydelse för de studerandes lärande; allt inom de utbildningsområden det rör sig om. Kort sagt skall de ha förvärvat kunskaper om högskoleutbildningen som pedagogisk verksamhet och förmåga att utföra tilldelade undervisningsuppdrag samt förmåga att förstå, förklara och utveckla sin undervisning i enlighet med värdegrunden, högskolepedagogisk kunskap och beprövad erfarenhet med tanke på de studerandes lärande.

I kursen skall man behandla olika teoretiska perspektiv på lärande och undervisning och dessas konsekvenser för kommunikation, återkoppling, utvärdering jämte den egna lärarrollen, lagar och regelverk, mål och riktlinjer, högskolepedagogisk forskning och utvecklingsarbete samt pedagogisk meriter. Detta skall göras utifrån "studenters lärande i en utbildningskontext" (ibid.).

Deltagarna skall få vara med om olika undervisningsformer och deras upplevelser av dessa skall ligga till grund för gemensam reflektion och diskussion i förhållande till kurslitteraturens innehåll. De studerande skall som en viktig del av kursen också genomföra en enskild fördjupningsuppgift.

Tidigare forskning

Det är naturligtvis inte bara inom Medicinska fakulteten vid Lunds universitet som det har gjorts satsningar på utveckling av utbildningens kvalitet genom högskolepedagogisk utbildning för universitetslärarna. Det är verksamhet som kan förmodas försiggå inom de flesta fakulteter i de samtida universitetssystemen.

I en nyligen publicerad internationell forskningsöversikt rörande universitetslärarutvecklingsinitiativ, som utformats för att förbättra undervisningseffektiviteten i medicinsk utbildning, konstaterar forskarna att den befintliga forskningen är flitigt förekommande, men också att den i allmänhet inte är särskilt metodologiskt sofistikerad (Steinert, Mann, Centeno, Dolmans, Spencer, Gelula & Prideaux, 2006). De efterlyser mera strikt design och kombination av kvantitativa och kvalitativa metoder. Bortsett från de uppmärksammade metodologiska bristerna tyder forskningen i allmänhet på:

- *överlag hög tillfredställelse med universitetslärarutbildningsprogrammen,*
- *förändringar i attityder gent emot såväl undervisning som högskolepedagogiska utbildningsinitiativ,*
- *behållning i form av kunskaper och färdigheter,*
- *förändrade undervisningsaktiviteter, och:*
- *förändringar i organiseringen av såväl undervisningspraktiken som i de studerandes lärande (s. 518-519).*

Syfte

I enlighet med det som tidigare framhållits så har MedCUL anlitat *Pedagogiska institutionen* för att utvärdera effekten av utbildningen på dem som deltagit i utbildningen och på den verksamhet som är tänkt att betjänas av programmet.⁶

Syftet med utvärderingen är att på basis av systematisk analys av såväl organisationens egen dokumentation som de undersökningsdata som kommer att skapas i projektet, granska, beskriva och värdera utbildningen med avseende på dess utformning och funktion som stöd för utveckling av sådan kompetens som efterfrågas samt att i samband härmed också identifiera och peka ut i vilka avseenden den med fördel kan utvecklas.

⁶ Efter omorganisation 2009-07-01 är undervisningen och forskningen i pedagogik en del av verksamheten vid Sociologiska institutionen.

De frågor vi söker svar på i anslutning till utbildningsprogrammet är följande:

1. *Vilka kurser har deltagarna deltagit i?*
2. *Vilka arbetsuppgifter har deltagarna i allmänhet och vilka medicinsk pedagogiska aktiviteter ingår i dessa arbetsuppgifter?*
3. *Vad anser de om dessa kurser och dessas kursers relevans för deras arbete?*
4. *Vad tycker de sig ha utvecklat för förmågor genom dessa kurser och i vilka sammanhang samt i vilken utsträckning tycker de sig använda sig av dessa?*
5. *Vilka delar av den verksamhet de svarar för och ingår i har enligt deras bedömning utvecklats som en följd av de förbättringar de tycker sig ha gjort eller uppfattar som en följd av användning av sådant som lärts i de aktuella kurserna?*
6. *Vad anser utbildningsprogrammets övriga intressenter om dess eventuella effekter på verksamheten?*
7. *Vad betyder svaren på de ovan ställda frågorna för den fortsatta utvecklingen av utbildningsprogrammet?*

Metod

Utvärderingen gäller upplevda effekter av de högskolepedagogiska kurserna på såväl deltagare som verksamhet. Den har genomförts i form av en fallstudie som kombinerar kvantitativ och kvalitativ forskningsmetodik.

Forskningsdesign

Då det är effekter på såväl deltagare som verksamhet som skall utvärderas gäller det att skapa såväl överblick som inblick. Det kräver systematisk insamling och analys av såväl dokument som enkät- och kvalitativa forskningsintervjudata.

De dokument som behöver granskas är främst övergripande måldokument och kursplaner samt åtminstone en del av de kursevärderingar som tidigare har gjorts. Eftersom utvärderingen främst gäller intermediära och långtidseffekter av olika omfattande utbildning är det av vikt att samla ny information om hur deltagarna uppfattar de delar av utbildningen som de deltagit i och har lite distans till och som de därför också har möjlighet att uttala sig om den relativa nyttan av.

Populationen begränsas till dem som påbörjade introduktionskursen i perioden 2004-2008. Det rör sig uppskattningsvis om drygt 400 personer som utöver det att de har påbörjat den nämnda kursen i utbildningen i det aktuella tidsintervallet också kan tänkas ha det gemensamt att de är födda någon gång mellan 1940-talets mitt och 1970-talets slut. Det rör sig alltså om personer i åldern mellan 25 och 65 år och som därför kan förväntas ha grundutbildning som sträcker sig allt ifrån examen på grundnivå till forskarnivå. Dessa kan som kollektiv betraktat också väntas ha utbildnings- och yrkeserfarenhet från flera olika utbildnings- och verksamhetsområden, mycket varierande arbetsuppgifter och verksamhetstid i de yrken som de verkar inom. Det är därför viktigt att den enkät som utvecklas kan fånga in denna mångfald av förhållanden för att ge den efterfrågade överblicken beträffande den aktuella populationen och deras erfarenheter av den högskolepedagogiska fortbildning som de genomgått och det de upplever sig ha lärt och använt i sin yrkesverksamhet.

Eftersom utvärderingen till viss del också är tänkt att beröra det aktuella utbildningsprogrammets effekter på de verksamheter det är tänkt att betjäna framstår det som väsentligt att också andra än de tidigare nämnda deltagarna i den aktuella utbildningen får komma till tals. Det finns åtminstone ytterligare tre delvis andra grupper med intressen i den aktuella utbildningen som borde få komma till tals i utvärderingen, nämligen (1) utbildningsledare och (2) studenter och doktorander inom den medicinska fakulteten samt (3) de som svarar för utbildningen och som medverkar i utbildningen som kursledare och lärare. Det skulle ge kompletterade data rörande de observerbara effekterna av utbildningen på de verksamheter den är tänkt att gagna utvecklingen av. Ett effektivt sätt att låta representanter för dessa grupper att komma till tals vore att involvera dem i en fokusgrupp för vardera gruppen (Bryman, 2004, kapitel 16). Fokusgrupp är en intervju i vilken mellan 3-10 deltagare understödda av en koordinator ("moderator/facilitator") under relativt fria former samtalar med varandra beträffande ett specifikt ämne eller en särskild frågeställning för att tillsammans konstruera sin mening beträffande detta ämne/denna frågeställning.

Undersökningsinstrumenten

Två olika instrument har använts. Det ena är en enkät. Det andra är en fokusgruppintervjuguide.

Enkäten (se Bilaga 3) utformades med tanke på att ge deltagarna möjlighet att ge uttryck för: (1) sina reaktioner på det högskolepedagogiska utbildningsutbudet; (2) sin behållning i form av utvecklade

kunskaper, färdigheter och förhållningssätt; (3) sin omsättning av behållningen i utveckling av enskilt handlande och: (4) sin uppfattning av den högskolepedagogiska utbildningens inverkan på fakultetens primära utbildningssystem. Den bestod dels av (A) "Bakgrundsfrågor" och (B) "Sakfrågor".

I "bakgrundsdelen" ingick frågor om de svarandes sysselsättning, arbetsgivare, grundutbildningsexamen, vidareutbildning, högskolepedagogiska utbildning, motiv för deltagande i den högskolepedagogiska utbildningen, födelseår och kön. I "sakfrågedelen" ingick påståenden om de svarandes: (a) medvetenhet om krav på behörighetsgivande utbildning och nationellt överenskomna mål för sådan utbildning; (b) allmänna uppfattningar om ändamålsenligheten och utformningen av fakultetens högskolepedagogiska utbildning; (c) upplevda behållning av deltagandet i utbildningen i form av förbättrade kunskaper om, färdigheter i, förhållningssätt till och utvecklade sätt att planera och genomföra undervisningsaktiviteter; samt: (d) upplevda effekter av utbildningen för utvecklingen av högre grad av högskolepedagogisk medvetenhet, diskussion och utveckling inom fakultetens primära utbildningssystem.

De sistnämnda enkätfrågor hade genomgående fyra fasta svarsalternativ; (1) Instämmer absolut inte; (2) Instämmer inte; (3) Instämmer; och: (4) Instämmer absolut. I tillägg till dessa frågor fanns också en avslutande öppen fråga övriga tankar beträffande den högskolepedagogiska utbildningen.

Fokusgruppintervjuguiden (se Bilaga 4) utformades med tanke på de tre tilltänkta målgruppernas tankar kring: behövliga högskolepedagogiska kunskaper, färdigheter och förhållningssätt för professionellt arbete som lärare inom fakulteten; det befintliga lärararbetet inom fakulteten i förhållande till behövlig kompetens, det högskolepedagogiska kursutbudet med tanke på behövlig kompetens och övriga synpunkter på den högskolepedagogiska utbildningen. De tre målgrupperna var: lärare i de högskolepedagogiska kurserna, utbildningsledare respektive nyantagna doktorander inom medicinska fakulteten.

Urval och medverkande

MedCUL har genomfört sin högskolepedagogiska introduktionskurs 21 gånger i perioden 2004 till och med vårterminen 2008. Det motsvarar 3-5 kursomgångar varje år i den aktuella perioden. (Se Tabell 1 nedan.)

Tabell 1. Högskolepedagogisk grundkurs, kursomgångar från 2004 till och med vårterminen 2008

År	Antal kursomgångar
2004	4
2005	5
2006	4
2007	5
2008	3
S:a	21

Enkättagare

Kursen har i den aktuella perioden engagerat sammanlagt 467 deltagare. De av dessa deltagare, som fanns registrerade med en e-postadress (457 st.) respektive var folkbokförda i Sverige (ytterligare 6 st.), inbjöds att delta i undersökningen (totalt 463 st.). Det stora flertalet inbjöds via e-post. (Se Bilaga 2). De som inte fanns registrerade med någon e-postadress, men vars vanliga postadresser kunde identifieras med hjälp av *Skatteverket*, inbjöds samtidigt via ett vanligt brev. Detta brev hade samma ordalydelse som det som skickades med e-post.

Det första utskicket med e-post genererade 63 felmeddelanden. Listan över felmeddelanden analyserades och de av dessa 63 deltagare som det gick att identifiera en e-post eller vanlig postadress till (c:a 30) inbjöds i ett kompletterande utskick att delta. Sammanlagt beräknas c:a 430 av de sammanlagt 467 deltagarna teoretiskt sett ha nåtts av inbjudan. Det innebär i så fall en träffbild på c:a 92 %, vilket stämmer rätt bra med de träffbilder som tidigare har rapporterats (Manfreda & Vehovar, 2004; refererad i Maronick, 2009). Efter två påminnelser befanns sammanlagt 210 personer ha besvarat enkäten. Detta motsvarar c:a 49 % av samtliga adresserade deltagare. Detta är svarsfrekvens, som stämmer rätt väl med de svarsfrekvenser som tidigare har rapporterats i samband med flera forskningssynteser av Internet-distribuerade enkätundersökningar (Cook, Heath & Thomson, 2000; Groves, Presser & Dipko, 2004; Kittleson, 1995; samtliga tre föregående arbetena refererade i Maronick, 2009).

På basis av den bakgrundsinformation som samlades in med hjälp av enkäten har det konstaterats att de svarande var mellan 27 och 63 år vid svarstillfället. Genomsnittsåldern var 44,9 år (med en standard-

avvikelse på 9,1 år).⁷ Fördelningen mellan män och kvinnor var 81 respektive 126, vilket motsvarar 38,6% respektive 60,0%.⁸

Enkättagarnas grundutbildningsexamina framgår av Tabell 2 nedan.

Tabell 2. Enkättagarnas grundutbildning

Examina	Frekvens	Procent
Arbetsterapeut	9	4,4
Audionom	-	-
Logoped	-	-
Sjukgymnast	9	4,4
Sjuksköterska	23	11,3
Läkare	94	46,1
Annan	69	33,8
S:a	204	100

Den största enskilda gruppen med annan examen är biologer (18 st.). Därefter följer bland andra: biomedicinare (8 st.), molekylärbiologer (5 st.), civilingenjörer (5 st.), barnmorskor (4 st.) och psykologer (3 st.).

Det stora flertalet av enkättagarna har, som framgår av Tabell 3 nedan, ytterligare examina.

Tabell 3. Annan examen efter grundutbildningsexamen

Examina	Frekvens	Procent
Magister	11	5,4
Master	2	1,0
Licentiat	3	1,5
Doktor	174	85,3
Annan	3	1,5
Ingen	11	5,4
S:a	204	100,0

Enkättagarnas anställningsförhållande redovisas i Tabell 4.

⁷ Median 44,0 år och kvartilavvikelse 7,5.

⁸ Tre av de svarande har inte svarat på denna fråga.

Tabell 4. Enkättagarnas arbetsgivare och genomsnittlig anställningsgrad i % av heltid

Arbetsgivare	N	min.	max.	m	st.a.	md.	kv.a.
Lunds universitet	104	3	100	85,0	28,4	100	14,4
Region Skåne	112	1	100	86,6	26,3	100	6,3
Annan arbetsgivare	27	1	100	67,3	37,6	80	35,0

Som indirekt framgår av denna tabell, så är det flera av deltagarna som har mer än en arbetsgivare. Detta gäller 31 av dem. Det vanligaste för denna grupp är att man har två arbetsgivare (29).

Deltagarnas sysselsättning framgår av Tabell 5 nedan.

Tabell 5. Enkättagarnas sysselsättning

Sysselsättning	N	min.	max.	m	st.a.	md.	kv.a.
Arbete inom sjukvården	105	1	100	59,5	29,8	50	27,5
Ledning inom sjukvården	29	1	100	28,7	31,4	10	18,8
Klinisk handledning	59	1	50	11,5	11,2	10	2,5
Undervisning inom universitet/högskola	151	1	100	17,5	18,2	10	7,5
Ledning av utbildning inom universitet/högskola	61	2	65	16,5	15,5	10	10
Forskning	187	1	100	47,7	33,2	50	30
Annan sysselsättning	36	1	100	41,7	31,3	32,5	20

De tre vanligast förekommande arbetsuppgifterna bland deltagarna är i nämnd ordning: (1) forskning, (2) undervisning; och: (3) arbete inom sjukvården.

Fokusgruppintervjudeltagare

I undersökningen ingick, som tidigare har nämnts, också en grupp deltagare som medverkade i de kompletterande fokusgruppintervjuerna. Dessa deltagare valdes ut i samverkan med MedCUL, som i enlighet med utvärderarens önskemål tillhandhöll tre listor av presumtiva deltagare i fokusgruppintervjuerna; en lista över kursledare och lärare i de högskolepedagogiska kurserna med kontaktuppgifter till 13 personer, en annan lista över utbildningsledare med kontaktuppgifter till 23 personer, och en tredje över nyantagna doktorander med kontaktuppgifter till 30 personer.

Målsättningen var att få med 8-10 personer ur varje grupp. I enlighet med detta kontaktades vad som då framstod som ett tillräckligt antal

av dessa personer per e-brev med en inbjudan att delta i fokusgruppintervjuerna. Vid varje återbud kontaktades ytterligare personer från listorna. Trots upprepade försök lyckades jag dock inte engagera fler än 3 ur den första gruppen, 3 ur den andra och 2 ur den tredje gruppen. Det visade sig dock vara ett förhållandevis bra urval med tanke på variation, men för att inte utlämna dessa deltagare har jag valt att inte säga mera om dem än det som redan har nämnts här.

Genomförande av analysen

Utfallet på enkätens olika frågor har främst bearbetats med hjälp av beskrivande statistik (Djurfeldt, Larsson & Stjärnhagen, 2003). Som stöd för det här arbetet har jag använt mig av statistikprogrammet SPSS 16.0. Utfallet på den avslutande öppna frågan i enkäten har däremot analyserats med kvalitativ innehållsanalys (Bryman, 2004, s. 392 f.f.).

När det gäller fokusgruppintervjuerna så spelades dessa in på *mini disc*. Intervjuerna varade 50-90 minuter. Ljudupptagningarna skrevs därefter ut ordagrant för hand. Intervjumaterialet som helhet motsvarar c:a 80 handskrivna A4-sidor.

Intervjuprotokollen gjordes därefter till föremål för kvalitativ innehållsanalys. I denna analys sökte jag först att gestalta de olika gruppernas självförståelse (Kvale, 1997, s. 192 f.f.). Därefter gjordes även jämförelser av likheter och skillnader mellan de intervjuades utsagor om utbildningen.⁹ Slutligen tolkades denna "sunda-förnufts-förståelse" i viss utsträckning också med hjälp av teoretiska begrepp.¹⁰

Resultat

Redovisningen av undersökningens resultat sker i två underavdelningar; (1) enkätundersökningen; och: (2) fokusgruppintervjuerna.

⁹ I Kvale (1997) kallas detta tolkningssammanhang för "kritiskt sunt förnuft" (s. 193).

¹⁰ Denna tredje tolkningsnivå kallas "teoretisk förståelse" (ibid.)

Enkätundersökningen

Medicinska fakulteten erbjuder, som tidigare har sagts, sina anställda ett brett utbud av kortare högskolepedagogiska kurser. Enkättagarna har uppgett att de har deltagit i högskolepedagogiska kurser enligt följande:

Tabell 6. Enkättagarnas deltagande i högskolepedagogiska kurser

Kurser	Antal
a. Högskolepedagogisk introduktion (1 vecka)	205
b. Casemetodik, valbar kurs (1/2 vecka)	107
c. Gruppkommunikation och handledarskap, valbar kurs (1/2 vecka)	50
d.Handledning av självständigt arbete/examensarbete, valbar (1/2 vecka)	58
e. Problembaserat lärande, valbar (1/2 vecka)	146
f. Högskolepedagogisk fördjupning (3 veckor)	71
g. Högskolepedagogiskt projektarbete (2-5 veckor)	13
h. Klinisk handledning av läkarstuderande (1/2 vecka)	28
i. Muntlig kommunikation för doktorander/"Oral communication for Ph D students" (1/2 vecka)	90
j. Annan högskolepedagogisk kurs vid Medicinska fakulteten	66
k. Annan utbildning i pedagogik	39
Summa	873

Det innebär att enkättagarna i genomsnitt har deltagit i 4,3 högskolepedagogiska kurser vardera. De fem mest förekommande kurserna bland dessa deltagare är: (1) Högskolepedagogisk introduktion (205), (2) Problembaserat lärande (146), (3) Casemetodik (107), (4) Muntlig kommunikation för doktorander/"Oral Communication for Ph D students" (90), och (5) Högskolepedagogisk fördjupning (71).

I enkäten fick deltagarna med hjälp av en lista bestående av sex påståenden genom rangordning från 1 (stämmer bäst) till 6 (stämmer sjätte bäst) redogöra för sina motiv för deltagande i dessa kurser (se Bilaga 3 och fråga 6). I grund och botten erbjöds deltagarna att i denna fråga rangordna två olika typer av påstående i förhållande till deras motiv för deltagande. Den ena typen handlade om "kunskaper, färdigheter och personlig utveckling", medan den andra handlade om "formell behörighet".

Tabell 7. Rangordning (1-6) av motiv för deltagande i högskolepedagogiska kurser

	N	m.	st. a.	md.	kv.a.
Utvidgade kunskaper i pedagogik	201	2,7	1,6	2	1,5
Formell behörighet för docentur	192	2,9	2,0	2	2
Bättre praktiska färdigheter i lärarrollen	195	2,9	1,5	3	1
Personlig utveckling i min lärargärning	199	3,0	1,5	3	1
Formell behörighet för lärartjänst	188	3,8	1,9	4	2
Formell behörighet för undervisning som doktorand	177	4,2	2,0	5	2

I tabellen ovan ser vi att "Utvidgade kunskaper i pedagogik" var det påstående som deltagarna i allmänhet tyckte stämde bäst överens, medan "Formell behörighet för undervisning som doktorand" var det påstående som deltagarna tyckte stämde sämst överens med deras motiv för deltagandet i de högskolepedagogiska kurserna. Det man läsa ut av tabellen är också att deltagarna i allmänhet tyckte att påståendena om "kunskaper, färdigheter och personlig utveckling" stämde bättre överens med deras motiv för deltagande än påståendena om "formell behörighet". På basis av detta resultat kan man kanske med visst fog säga att deltagarna i allmänhet verkar ha menat att de varit något mera intresserade av att utveckla sig som lärare (professionell inre motivering), än av att kvalificera sig (professionell yttre motivering) då de deltog i den högskolepedagogiska utbildning som de rapporterat att de har deltagit i. Det som stör denna bild är deras bedömning av överensstämmelsen mellan påståendet "Formell behörighet för docentur" och deras motivation, som var det påstående som de i allmänhet menade stämde näst bäst överens med deras motiv för deltagande i den högskolepedagogiska utbildningen; inget hindrar dock att deltagare samtidigt varit motiverade av såväl inre (kunskaper) som yttre motiv (behörighet).

Vid närmare granskning av utfallet på denna fråga kan man urskilja tre grupper av svarande med avseende på deras främsta skäl för deltagande (de som rangordnats 1-3); de som säger sig ha deltagit i kurserna främst av behörighetsskäl (c. doktorand, d. lärare, e. docent), främst kunskapsskäl (a. kunskaper, b. färdigheter, f. personlig utveckling) respektive av såväl behörighets som kunskapsskäl. De svarandes fördelning över dessa kategorier framgår av nedanstående tabell.

Tabell 8. Deltagarnas motiv för deltagande i de högskolepedagogiska kurserna

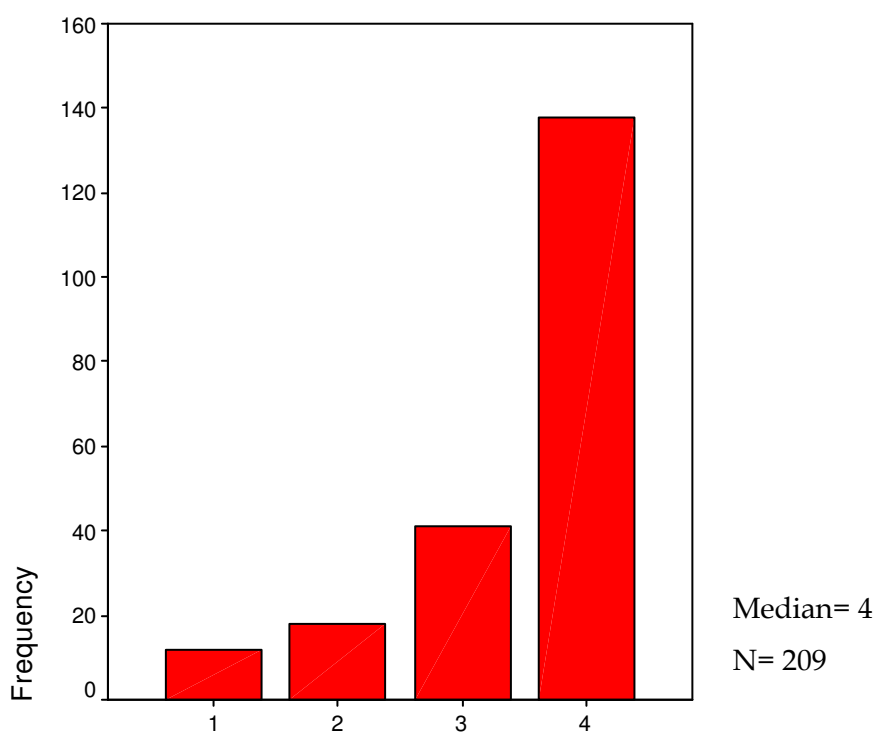
Motiv	Frekvens	Relativ frekvens (%)
Behörighet	47	23
Kunskaper	50	25
Både behörighet och kunskaper	105	52
Summa	202	100

Som framgår av tabellen ovan, så har drygt hälften (105) av de svarande (202) uppgivit såväl behörighet som kunskaper som skäl, medan den andra halvan av de svarande fördelar sig relativt jämt över kategorierna behörighet (23 %) och kunskaper (25 %).

I enkäten gavs deltagarna möjlighet att ta ställning till sammanlagt tjugoen påståenden. Dessa har för överskådlighetens skull delats in i de tre kategorierna (1) högskolepedagogisk utbildning i allmänhet (frågorna 9 och 10) och vid den Medicinska fakulteten i synnerhet (frågorna 11, 12 och 30), (2) behållningen av deltagandet i den högskolepedagogiska utbildningen i form av kunskaper, färdigheter, rutiner, etc. (frågorna 13-25), (3) denna utbildnings betydelse för den pedagogiska diskussionen lärare emellan, undervisningens kvalitet, villkoren för studenters lärande, utfallet av studenters lärande (frågorna 26-29); allt vid Medicinska fakulteten. Deltagarna fick ta ställning till påståenden enligt en skala med fyra alternativ. De fyra alternativen var: (1) instämmer absolut inte, (2) instämmer inte, (3) instämmer; och: (4) instämmer fullständigt. Resultaten inom dessa områden redovisas i nämnd ordning nedan.

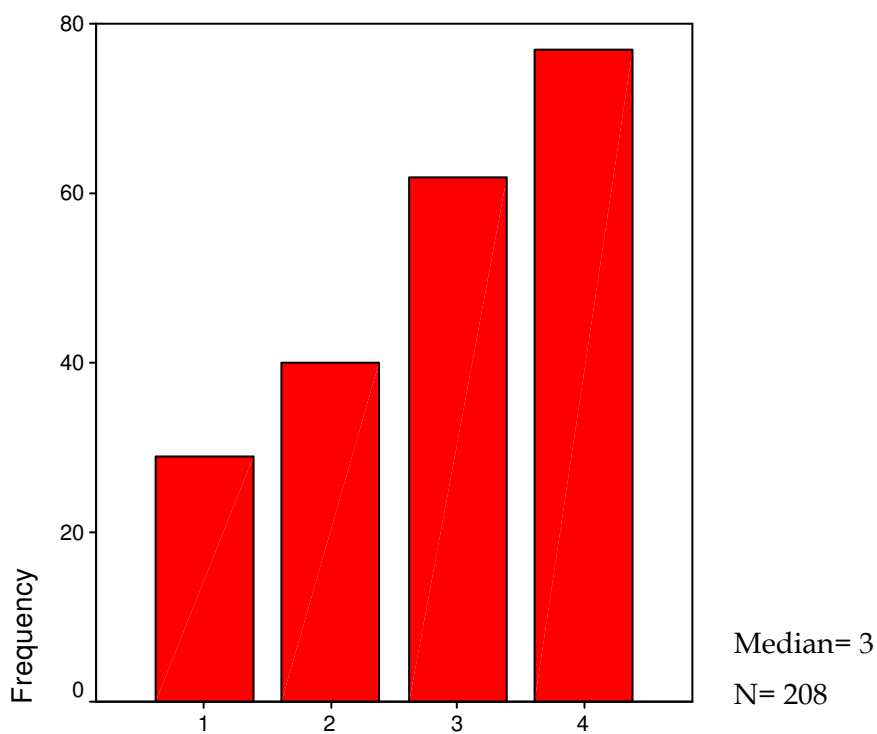
Medvetenhet kring högskolepedagogisk utbildning

De två första av de fyra frågorna inom detta område handlar om hur länge och i vilken utsträckning som deltagarna varit medvetna om det nationellt uppställda kravet på behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning. Utfallet på denna fråga redovisas i Figur 1 nedan.

Figur 1. Medvetenhet om krav på högskolepedagogisk utbildning

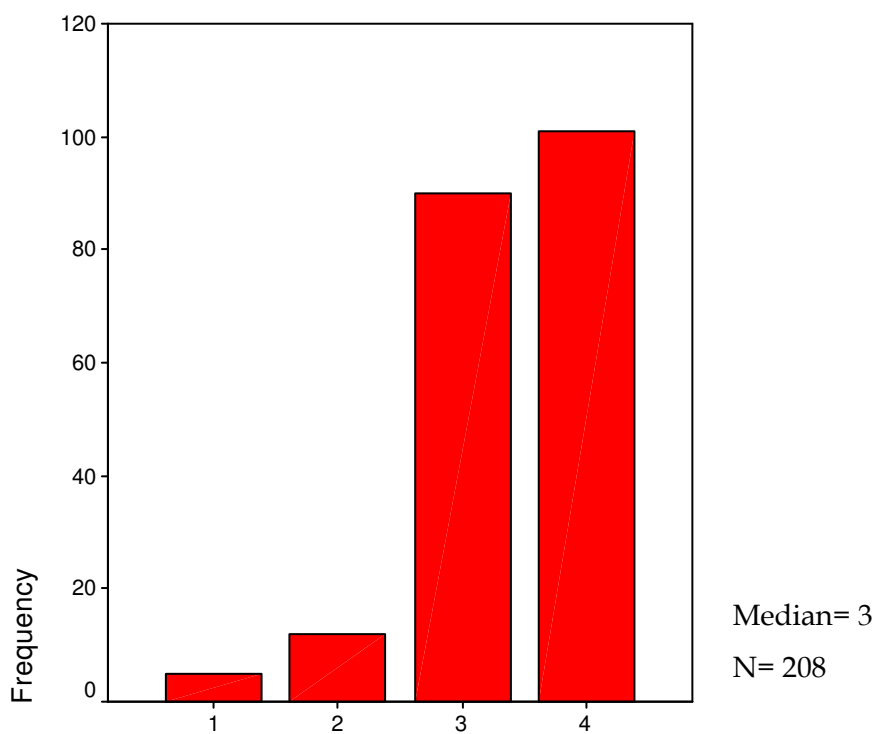
Som framgår av Figur 1 ovan var den självrapporterade medvetenheten om krav på högskolepedagogisk utbildning tämligen hög. Däremot var den självrapporterade medvetenheten om nationella mål för behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning betydligt lägre. (Se Figur 2) nedan.

Figur 2. Medvetenhet om nationella mål för högskolepedagogisk utbildning

Enkelt uttryckt kan man säga att den självrapporterade omedvetenheten om nationella mål (c:a 70 av 208 svarande) var ungefär dubbelt så stor som den självrapporterade omedvetenheten om krav på högskolepedagogisk utbildning för anställning som universitetslärare (c:a 30 av 209).

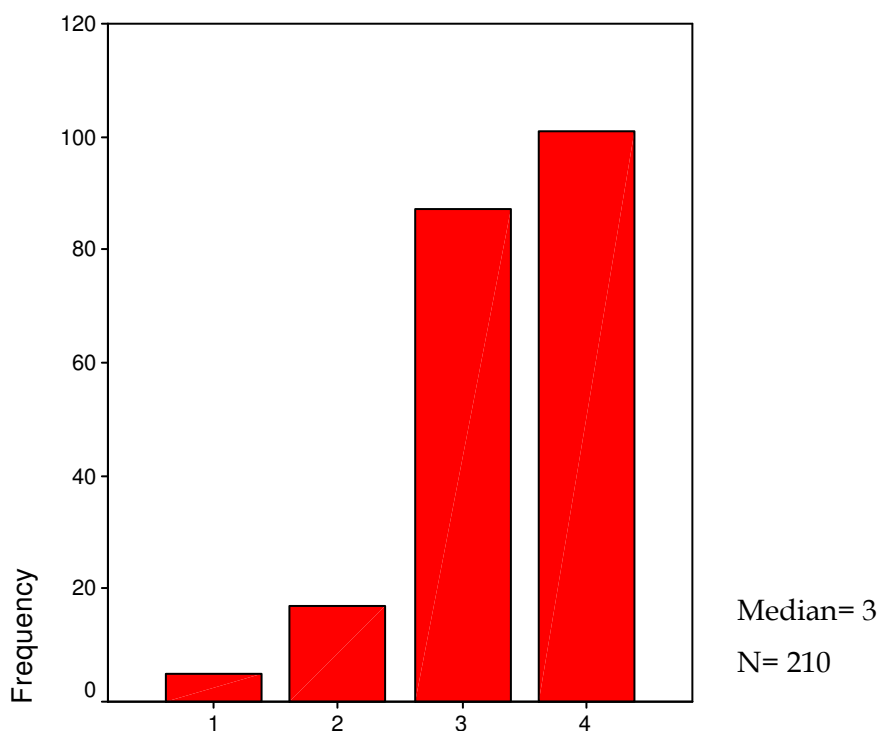
Deltagarna fick, som tidigare har nämnts, också svara på frågor om den högskolepedagogiska utbildningens ändamålsenlighet respektive utformning. Det sammanlagda utfallet på dessa frågor redovisas i Figur 3 och 4 nedan.

Figur 3. Värdering av ändamålsenligheten hos fakultetens utbud av högskolepedagogisk utbildning

Den fråga deltagarna konfronterades med var ett påstående med följande ordalydelse: Jag tycker att Medicinska fakultetens utbud av högskolepedagogiska kurser är ändamålsenligt. De fyra svarsalternativen var: 1. Instämmer absolut inte, 2. Instämmer inte, 3. Instämmer, 4. Instämmer fullständigt. Som framgår av Figur 3 ovan instämde det stora flertalet (c:a 190 av 208; dvs. ungefär 91 % av de svarande).

Det sammanlagda utfallet av deltagarnas svar till motsvarande fråga om utbildningens utformning redovisas i Figur 4 nedan.

Figur 4. Värdering av utformningen av fakultetens högskolepedagogiska utbildning

Det påstående som låg till grund för det redovisade utfallet i Figur 4 (se ovan) var följande: Jag tycker att Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning har en bra utformning. Det som kan konstateras i anslutning till utfallet på den diskuterade frågan är att den övervägande majoriteten av de svarande (drygt 90 %) instämde till påståendet om att fakultetens högskolepedagogiska utbildning har en bra utformning.

Detta leder över till redovisningen av deltagarnas bedömning av behållningen från medverkan i den högskolepedagogiska utbildningen.

Behållningen av deltagandet i utbildningen

I enkäten fanns det tretton påståenden om sådant som deltagarna tänktes kunna ha fått ut i form av kunskaper, färdigheter, hållningar och ändrat arbetssätt som en följd av sitt deltagande. Deltagarna fick markera i vilken utsträckning de tyckte att dessa påståenden om möjliga resultat av inläring som en följd av deltagande i högskolepedagogisk utbildning stämde med deras upplevelse. Skalan gick även denna gång från 1-4 enligt följande: (1) Instämmer absolut inte, (2) instämmer inte, (3) instämmer, och (4) instämmer fullständigt.

Som grund för utformning av frågorna användes kategorierna: kunskap, färdigheter, attityder och tillvägagångssätt. Utfallet på frågorna redovisas i Tabell 9 nedan.

Tabell 9. Upplevd behållning av deltagandet i den högskolepedagogiska utbildningen

	Kategorier	N	m	st.a.	med.	kv.a.
Kunskap	Jag lärde mig viktiga saker om undervisning (13)	208	3,4	0,8	4	0,5
	Jag lärde mig viktiga saker om studenters lärande (14)	209	3,3	0,8	3	0,5
	Jag tillägnade mig redskap för utveckling av min undervisning (18)	206	3,2	0,8	3	0,5
	Jag tillägnade mig nya perspektiv på handledning av enskilda och mindre grupper av studerande (15)	210	3,0	0,8	3	0,5
	Jag utvecklade medvetenhet om mitt sätt att kommunicera med studerande (17)	207	3,0	0,8	3	0,5
	Jag utvecklade min kunskap om att handleda studerande enskilt och i mindre grupper (16)	209	2,9	0,9	3	1,0
Färdigheter	Jag utvecklade min förmåga att genomföra undervisning (19)	205	3,2	0,8	3	0,5
	Jag utvecklade min förmåga att planera kurser (20)	206	2,7	1,0	3	0,5
Attityder	Mitt deltagande i den högskolepedagogiska utbildningen bidrog till att öka mitt intresse för att utveckla min undervisning (22)	209	3,3	0,8	3	0,5
	Jag utvecklade mitt intresse för de studerandes behållning av utbildningen (undervisningen och studierna) i form av utvecklade kunskaper, färdigheter och attityder (21)	204	3,1	0,9	3	0,5
Tillvägagångssätt	Numera planerar jag som en följd av det jag lärt genom den högskolepedagogiska utbildningen min undervisning mera med tanke på de studerandes behållning i form av förbättrade kunskaper, färdigheter och attityder än jag gjorde tidigare (23)	207	3,0	0,9	3	0,5
	Genom den högskolepedagogiska utbildningen har mina möjligheter att bidra aktivt och konstruktivt till utvecklingen av utbildningens kvalitet ökat jämfört med tidigare (25)	210	2,9	0,9	3	1,0
	Numera ägnar jag mig mera åt utvecklingen av kvaliteten i undervisningen än jag gjorde innan jag genomgick den högskolepedagogiska utbildningen (24)	209	2,8	0,9	3	0,5

Det som är värt att notera i anslutning till de i Tabell 9 redovisade resultat är att flertalet av de svarande instämmer i påståenden om

utveckling av så väl kunskap som färdigheter som attityder som tillvägagångssätt. Det påstående om inlärningsutfall som i allmänhet fick mest stöd var "Jag lärde mig viktiga saker om undervisning" och det som fick minst – men dock stöd – var "Jag utvecklade min förmåga att planera kurser". Det är också intressant att notera att deltagarna i allmänhet ser ut att ha gett något starkare stöd för påståendena om utvecklade attityder än för påståendena om utvecklade färdigheter. Det verkar alltså som om deltagarna i första hand anser att utbildningsprogrammet som helhet främst bidragit till förbättrade kunskaper, attityder, färdigheter och tillvägagångssätt.

Utbildningens betydelse för grundutbildningen

I enkäten ingick fyra frågor (26-29) som utformats för att fånga deltagarnas bedömning av det högskolepedagogiska utbildningsprogrammets inverkan på de primära utbildningsprogrammen inom fakulteten. Dessa frågor handlade om den högskolepedagogiska utbildningens inverkan på lärarnas professionella samtal, undervisningens kvalitet, villkoren för studenternas studieaktivitet och det observerade utfallet i form av efterfrågad kunskapsbildning i vid mening. Deltagarna fick här som tidigare ta ställning till påstående rörande de aktuella objekten genom att markera graden av instämmande på en skala från 1-4; enligt följande: 1) Instämmer absolut inte; 2) instämmer inte; 3) instämmer; och: 4) instämmer fullständigt. Utfallet på dessa frågor redovisas i Tabell 10 nedan.

Tabell 10. Deltagarnas bedömning av den högskolepedagogiska utbildningens inverkan på den primära utbildningen inom fakulteten

	N	m.	st.a.	m.d.	kv.a.
Den högskolepedagogiska utbildningen har bidragit till bättre villkor för de studerandes lärande (28)	199	2,7	0,8	3	0,5
Den högskolepedagogiska utbildningen har bidragit till att höja kvaliteten på den undervisning som bedrivs inom de program som jag har kännedom om (27)	200	2,7	0,8	3	0,5
Den högskolepedagogiska utbildningen för lärarna har lett till bättre kunskaper hos de studerande inom de utbildningsprogram som jag har kännedom om (29)	194	2,6	0,8	3	0,5
Den högskolepedagogiska utbildningen har bidragit till att utveckla diskussionen lärare emellan om undervisning inom de utbildningsprogram som jag har kännedom om (26)	200	2,5	1,0	3	0,5

Det man kan läsa ut av denna tabell är bland annat att deltagarna i allmänhet (51,5-67,8%) upplever det som att den högskolepedago-

giska utbildningen till viss del har bidragit till utveckling av så väl lärarnas professionella samtal som undervisningens kvalitet som villkoren för studenternas studieaktivitet som det observerade utfallet i form av efterfrågad kunskapsbildning i vid mening. Den inbördes rangordningen av genomsnittvärdena för de upplevda effekterna ger vid handen att i den mån deltagarna tycker att den högskolepedagogiska utbildningen har haft någon effekt för utbildningsverksamheten i övrigt inom fakulteten så är det i nämnd ordning för: (1) bättre villkor för de studerandes lärande (m=2,7); (2) höjning av kvaliteten på undervisningen (m=2,7); (3) bättre kunskaper hos de studerande (m=2,6); och: (4) utveckla diskussionen lärare emellan om undervisning (m=2,5).¹¹

Övriga synpunkter på utbildningen

I den sista "frågan" i enkäten fick deltagarna en möjlighet att med egna ord uttrycka sina tankar om den aktuella utbildningen. Sammanlagt 76 av de svarande tog vara på denna möjlighet. En innehållsanalys av dessa yttranden har visat att det går bra att dela in dem i tre huvudkategorier: (1) övergripande synpunkter på utbildningen; (2) specifika kommentarer rörande enskilda kurser; och: (3) reflektioner rörande den egna situationen och/eller beträffande enkätens utformning. Inom dessa olika grupper av yttranden har i sin tur ett mindre antal undergrupper och i enstaka fall undergrupper till undergrupper urskilts.

I den första gruppen av yttranden (synpunkter på utbildningen) har undergrupperna: (a) inom Medicinska fakulteten i allmänhet; och: (b) i högskolepedagogik i synnerhet; urskilts. Inom den sistnämnda undergruppen har yttrandena i sin tur visat sig vara av huvudsakligen (1) bekräftande; och/eller: (2) problematiserande karaktär.

I den andra gruppen av yttranden (specifika kommentarer rörande enskilda kurser) har undergrupperna: (a) bekräftande; och: (b) problematiserande karaktär identifierats.

I den tredje gruppen av yttranden (reflektioner rörande den egna situationen och/eller beträffande enkätens utformning) har undergrupperna: (a) självreflektioner; och/eller: (b) enkätkommentarer identifierats.

¹¹ Trots det förhållandevis relativt svaga stödet för detta påstående (51,5% av de svarande i jämförelse med 67,8%, 60 % respektive 57,7% för de andra frågorna i denna avdelning), så är det förhållandevis ganska många av de svarande som absolut instämmer (15% av de svarande i jämförelse med 12,1 %, 16,5 % respektive 8,2 % för de andra frågorna).

En del av de svarandes yttranden har befunnits representera mer än en kategori. Denna innehållsanalys resulterade i det utfallsrum som redovisas i Tabell 11 nedan.

Tabell 11. Innehållsliga kategoriseringar och antal yttranden inom varje kategori

Innehållsliga kategoriseringar av yttranden	Antal
1. Övergripande synpunkter på utbildningen	54
(a) inom medicinska fakulteten i allmänhet	(8)
(b) i högskolepedagogik i synnerhet	[46]
(1) bekräftande	(33)
(2) problematiserande	(13)
2. Specifika kommentarer rörande enskilda kurser	21
(1) bekräftande	(15)
(2) problematiserande	(6)
3. Reflektioner rörande egen situation och/eller enkäten	22
(a) självreflektioner	(14)
(b) enkätkommentarer	(8)
Totalt	97

Ungefär hälften av alla kommentarerna är bekräftande (33+15=48). I dessa uttrycks uppskattande kommentarer rörande den högskolepedagogiska utbildningen som helhet å ena sidan och enskilda kurser å andra sidan. Nedan finns två yttranden som kan ses som representativa för de bekräftande yttrandena:

Bra och inspirerande kurser och litteratur. Var och en har möjlighet att utforma sina studier efter egna behov i stor utsträckning. Eftersom alla ska genomgå kurserna, så bör det finnas utrymme för att göra det på arbetstid. Det är inte klokt att det ska ske på fritid. Projektet tog mig tre år att slutföra eftersom min fritid är minimal och ska räcka till familj mm. (80)

Kursen i Case-metodik har jag haft mest praktisk nytta av. Case undervisning har givit mig ett nytt perspektiv på lärande och jag har utnyttjat tekniken i flera olika sammanhang. Kursen i gruppdynamik var ett bra komplement då case-seminarierna genomförs i grupp. Kurserna i handledning gav mig perspektiv på lärar-elevrollen och på sätt att lösa problem som kan uppstå under en längre handledningstid. Bra med diskussion med övriga kursdeltagare. Den högskolepedagogiska introduktionen gav bra baskunskaper om undervisning på högskola/universitet. Lagar och regler etc. (189)

Dessa uttalanden är i huvudsak bekräftanden. De signalerar att de svarande uppskattar den högskolepedagogiska utbildningen och enskilda kurser inom densamma såsom de hittills varit utformade. Men i enkätperson åttios svar finns det dessutom ett inslag som rör något som denna person tycker kunde förbättras. Det gäller de materiella förutsättningarna för att delta i utbildningen/kurserna och mera specifikt ett klagomål om att arbetsgivaren inte bereder de anställda tillräckligt tidsmässigt utrymme för att delta i den högskolepedagogiska utbildningen. Det vi har att göra med här är upplevd verklighet. Då det kanske framför allt är i de problematiserande yttrandena som det finns förslag till förbättringar kan det vara värt att studera dessa närmare.

I genomläsningen av de specifika problematiserande yttrandena rörande enskilda kurser visade det sig att "Handledning av självständigt arbete/examensarbete" omnämns inte mindre än fem gånger. Ett exempel på ett sådant yttrande är följande:

I stort är jag mycket nöjd med de kurser jag fått möjlighet att gå (Case, PBL och grundkurs) gav mycket nya infallsvinklar och bra litteraturtips. Mycket bra genomfört av lärarna! Handledningskursen (kandidat och magisterhandledning) var inte lika välorganiserad som de övriga. Hade ett lägre tempo och mindre konkret hjälp med att hitta bra och inspirerande litteratur inom fältet. Kan förbättras! (12)

De synpunkter som har framförts rörande denna kurs gäller förmodligen tidigare versioner av densamma.¹²

Bland de yttranden som problematiserar den högskolepedagogiska utbildningen som helhet (13 st.) återfinns bland annat följande:

Pedagogik är ett gungfly. Det finns inga sätt att mäta resultatet av en viss metod. Mycket är utan reell substans och baserat på hörsägen, tradition och vilda hugskott. Kurserna vid MedCUL består till 80 % av snickesnack mellan kursdeltagarna, det förekommer sällan prov eller examinationer, och den litteratur som används är bluddrig och tendentiös. (19)

Anpassa kurserna bättre utifrån den målgrupp som den vänder sig till. Idag utgår diskussionen vid kurserna från att deltagarna har en bakgrund från vården (läkare, sköterskor, mm) men vi som har en bakgrund från preklinisk forskning och biomedicinsk eller naturvetenskaplig grundutbildning utgör en stor del av kursunderlaget. Observationen illustreras av att kemister, biologer, biomedicinare, etc. alla hamnar under definitionen Annan under fråga 3. Skulle tippa på att vi utgör merparten av de undervisningstimmar som utförs vid fakulteten så det känns ganska skevt. (18)

Generellt så upplever jag att ökad medvetenhet om pedagogiken förbättrar min kvalitet på lärandet. Viktigt för alla och hela Med fak om vi ska vara

¹² Jag har i personlig kommunikation med föreståndaren för MedCUL fått veta att denna kurs nyligen har omarbetats och att den ska fungera väl nu.

konkurrenskraftiga. Men, ett område i hela förfarandet rörande pedagogiska utbildningen upplever jag har en mycket stor brist och det är själva formen. Dvs. fixerade datum för kurserna, begränsat antal platser, närvaroplikter m.m. Här finns en enorm förbättringspotential om man ser möjligheterna. Denna restriktivitet hämmar detta [Sic!] hårt engagerade kliniker påtagligt där. Kanske se deltagarna som kunder? För tänk om det fanns alternativa, konkurrerande kursgivare? Skulle erbjudandena se annorlunda ut då? Jag ser framför mig en större andel av flexibla, web-baserade kurser med obegränsat antal kursplatser, kontinuerligt löpande kurser m.m. Endast fantasin sätter gränser. Det finns gott om ambitiösa personer på Med Fak - hindra inte dem att utveckla sig och Fakulteten. (145)

Det första av de citerade yttrandena vittnar delvis om en ganska utbredd skepsis gentemot "pedagogik" i allmänhet och delvis om en ganska utbredd skepsis mot "pedagogiken" inom Medicinska fakultetens högskolepedagogiska kurser i synnerhet. Den svarande verkar främst efterfråga en skärpning av krav på såväl utövarnas som deltagarnas handlande i kurserna. Den i yttrandet initialt förmenta frånvaron av vetenskaplig grund och metoder för kontrollerad utvärdering av pedagogiska verksamhetssystem motsägs till viss del av den avslutande efterfrågan av mindre "prat", mera prov och examinationer samt mera pedagogikvetenskapligt stringent litteratur i de aktuella kurserna. Det är svårt att säga något mera om de aktuella kurserna på basis av ett sådant yttrande än att det åtminstone finns en av de svarande som hyser delade och delvis motstridiga meningar om såväl pedagogik i allmänhet som om pedagogik inom de aktuella kurserna i synnerhet.

I det andra citatet uttrycks uppfattningen att vi så väl i de aktuella kurserna som den här aktuella utvärderingsenkäten har tenderat att utgå ifrån professionsutbildning inom Medicinska fakulteten som en norm för verksamheten, men att det vore bättre att ta fasta på att det är rätt många lärare/forskare och deltagare i de här aktuella högskolepedagogiska kurserna som inte har en sådan bakgrund. Det är en intressant synpunkt. Den fångar eventuellt en reell spänning mellan professions- och generell utbildning inom det samhälls- och biomedicinska kunskaps- och utbildningsområdet. I den utsträckning som det finns en sådan spänning inom det aktuella fältet kan det finnas anledning att ta fasta på detta och explicit adressera, ta upp och föra ett sammanhängande resonemang kring denna förmodade och andra eventuella motsättningar i Medicinska fakultetens utbildningar i samband med de behörighetsgivande högskolepedagogiska kurserna.

Det finns minst två skäl till att i de aktuella kurserna ta upp och problematisera den teoretiska grund som de bygger på. Det ena är att utbildning aldrig har varit och aldrig kan bli en apolitisk teknologi, utan alltid har varit och måste förbli en praktisk verksamhet. Det är

något som redan Aristoteles uppmärksammade för mer än 2400 år sedan då han skrev följande:

Hva oppdragelsen angår, rår det stor uenighet. Det gjelder både karakteroppdragelsen og oppfatningen av hva det gode liv består i. Heller ikke er det enighet om hva en skall legge størst vekt på: forstandsdannelse eller hjerte dannelse. Likeledes strides man om formålet med oppdragelsen i det hele. Nogen legger hovedvekten på det praktiske nyttige, andre på personlighetsdannelse, og andre igjen understreker verdien av visdom og innsikt på et høyere plan. Alle disse standpunkter har sine forkjempere. Liksom det er uenighet om formålet, så strides man også om midlene, hvilket jo er naturlig nog. For når en ikke kan bli enig om hva som har den høyeste verdi, vil en også tenke forskjellig om hvordan en skal oppnå den.
(Aristoteles: Politiken, bok VIII, kapitel 2; citerad i Myhre, 1996, s. 21)

Då utbildningars utgångspunkter aldrig kan vara oomtvistade finns det heller ingen anledning att agera som om de vore det om det nu är vad som görs. Det andra skälet till varför det eventuellt kan finnas anledning till att problematisera utgångspunkterna för kurserna givet att det inte görs hänger relativt nära ihop med det som anförts ovan och det är att deltagarna i kurserna har olika motiv för sitt deltagande.

I en studie av "studieorienteringar och studiekontrakt" bland lite äldre högskolestuderande i England identifierade forskarna, exempelvis, en uppsättning olika motiv (Beaty, Gibbs & Morgan, 1997). De urskilde såväl yrkesmässiga som akademiska som personliga som sociala motiv. Dessa motiv diskuterades i sin tur i termer av intressen, syften och angelägenheter. Det finns som jag ser det ingen anledning att tro att deltagarna i de aktuella högskolepedagogiska kurserna skulle vara särskilt annorlunda än de studerade högskolestuderande. Det är tvärt emot rimligt att anta att en del av deltagarnas inledande föreställningar om meningen med de aktuella kurserna kan avvika ganska markant från de föreställningar som ligger till grund för inrättandet och iscensättandet av dessa kurser; och också vålla såväl deltagarna som kursledarna/lärarna en hel del bekymmer. Det kan således även finnas anledning att fundera vidare över deltagarnas förhandsinställningar som väsentlig förutsättning för genomförandet av såväl studier som undervisning inom den högskolepedagogiska utbildningen och vad dessa eventuellt betyder för utformningen av informationen om, introduktionen av och genomförandet av kurserna.

Det tredje citerade yttrandet, som liksom de två som redan har behandlats och i viss mån problematiserar utbildningen, går i stora drag ut på att den högskolepedagogiska utbildningen behövs, men att den även borde erbjudas i form av distansundervisning med hänvisning till målgruppens pressade arbetssituation och till att det

finns en viss köbildning till kurserna. Detta är naturligtvis något som skulle kunna övervägas, men beslut om sådant kan naturligtvis aldrig ensidigt fattas på basis av potentiella deltagares "bekvämlighets-skäl". Däremot kan det kanske finnas anledning att fundera på de materiella förutsättningarna för personalens möjligheter att faktiskt delta i de aktuella kurserna. Det är kanske inte tillräckligt att arbetsgivaren erbjuder personalen tillsynes "gratis" fortbildning inom detta område. Arbetsgivaren måste kanske också möjliggöra ett reellt deltagande genom exempelvis temporär omfördelning av arbetsuppgifter.

Fokusgruppsintervjuerna

I de sammanlagt tre fokusgruppsintervjuerna (med [1] lärare i de högskolepedagogiska kurserna, [2] utbildningsledare och [3] doktorander) användes, som tidigare har nämnts, fyra intervjufrågor. De fyra frågorna var följande:

(1) Vilka högskolepedagogiska kunskaper, färdigheter och förhållningssätt anser ni behövs för att lärararbetet inom den Medicinska fakultetens utbildningar skall anses vara professionellt?

(2) Hur är lärararbetet -så långt ni känner till det- inom Medicinska fakulteten, med tanke på dessa krav, som ni har ställt upp för att det skall anses som professionellt?

(3) Vad vet ni om Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning? Hur ser ni på fakultetens högskolepedagogiska utbildning i förhållande till den efterfrågade kompetensen hos lärare inom den Medicinska fakulteten?

(4) Vilka övriga synpunkter har ni på den högskolepedagogiska utbildning som erbjuds och bedrivs inom den medicinska fakulteten?

Sammanfattningar av de intervjuades svar på dessa frågor redovisas under följande underrubriker: Reflektioner rörande behövliga respektive befintliga högskolepedagogiska kunskaper; Reflektioner kring Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning.

Reflektioner kring högskolepedagogisk kompetens

Doktorandernas svar på frågan om behövliga kunskaper för att arbeta professionellt som lärare inom medicinska fakulteten gick i stora drag ut på att det framför allt behövs gedigna kunskaper om det man skall undervisa om, "ämneskunskaper, att man kan det man skall undervisa om". De menade också att man utöver det även behöver "veta rätt väl vad [de studerande] skall få ut" och ha "en pedagogisk ådra eller kunskap". De efterfrågar i samband härmed också en genomtänkt organisering av undervisningen/studierna samt

en "bra syn på hur man lär sig". Lärarna förväntas också vara väl orienterade om vad de studerande redan kan samt ha en genomtänkt plan för genomförandet av undervisningen. Detta är i stora drag vad doktoranderna menade med för lärare inom Medicinska fakulteten nödvändiga kunskaper i högskolepedagogik.

Utbildningsledarnas reflektioner rörande behövliga kunskaper går i grunden ut på att lärarna först och främst behöver ha gedigna och aktuella kunskaper inom den profession och det ämne som de utbildar studenterna i. Utöver detta menar de också att lärarna behöver vilja och "tycka det är roligt att lära ut", vara uppmärksamma på studenternas behov och organisera utbildningsarbetet med tanke på studenternas lärande. De menade också att lärarna behöver kunskaper om och i särskilda undervisningsätt, kunskaper om regler, krav och övrigt innehåll i utbildningarna samt kunskaper i examination.

När utbildningsledarna talar om behövliga kunskaper gör de det ofta i komplexa, relationella och dynamiska termer. En av dem sa exempel alldeles inledningsvis följande:

Hos oss finns det lärare som kommer från klinisk verksamhet och inte har någon pedagogisk utbildning alls. Det fungerar ett tag tack vare deras entusiasm. Man har mycket aktuell kunskap. Men efter ett tag tappar man det. Och då börjar man fundera på sådant som att utveckla kurser. "Vad behöver studenter"? Hos oss har det varit viktigt att lärarna har gått en pedagogisk utbildning för att inte bara vara kliniker. Det funkar inte. (Utbildningsledare 1)

Efter en omedelbar konststopprepning av detta yttrande från min sida som intervjuare, hakade en annan av utbildningsledarna på med följande utläggning:

Det är intressant det du säger. Det stämmer med min erfarenhet. Minimi-kravet är ju att de skall kunna sitt ämne. Det är underskattat. Det är komplext. Viktigt att hålla sig ajour med detta. Det är inte så många som kan sitt ämne brett. Men sen skall de ju ha pedagogisk kunskap också. Och framför allt entusiasm. [...] i stort sett alla lärare forskningsaktiva. Hela utbildningen är inriktad på forskning. Hos oss är det inte så att lärarna kommer bort från verksamheten för de har närhet till forskningen även de äldre. De fortsätter ju att undervisa. Däremot kan folk tröttna av andra skäl. Man försöker sköta undervisningen med vänstra handen. Har gått sin högskolepedagogiska utbildning för att bli docent och när de blivit det är de inte intresserade längre. Den effekten är mera påtaglig. Vad kunna? Ämneskunskap är grunden. Sedan skall de finnas en vilja och en entusiasm, tycka det är roligt att lära ut. Det spelar ingen roll hur mycket pedagogik du kan. Det krävs tålamod. Det är ju bra att kunna lite PBL. Presentera saker. Få feedback. En del är ju naturligtvis strålande föreläsare. Vad skall man mera? Examinations-teknik. Regler och krav. Lära sig diskutera. Problematisera. (Utbildningsledare 2)

Denna utbildningsledare påpekade längre fram i intervjun också betydelsen av att man inom fakulteten har belöningsystem som uppmuntrar lärare att vilja fortsätta utveckla sin lärarkompetens och andra inrättningar som gör det möjligt för lärarna att faktiskt också fortsätta att utveckla sådan kompetens.

Den tredje utbildningsledaren talade också om behövlig kompetens i komplexa, relationella och dynamiska termer. Detta kom bland annat till uttryck i följande inlägg i fokusgruppsintervjun:

Hålla föreläsningar är en del. Många är bra. Förstå helheten. Lägga ut lärande. [...] Det rör sig om en kombination av många olika aktiviteter som skall uppfylla målen i olika förordningar, planer... Det kan man inte om man inte har brottats med hur man lär. Hur förstår man? Det gör man inte om man inte har läst och diskuterat detta med andra. [...] När vi rekryterar lärare är de redan kommunikatörer. [...] Men sedan har vi byggt utbildning kring PBL. Det är ryggraden i våra utbildningsprogram. De måste ha en god förmåga att se studenters lärande. [...] Vi diskuterar PBL i lärargrupper en gång i månaden. Vi är c:a tjugo lärare. De som gör fallen. Relaterar till föreläsningar och andra resurser. [...] Sedan är det ju många som har gått vidare i att göra studier, som forskare. [...] Vill haka på examination. Mera i fokus. Nya lärande mål. Söker hjälpa studenterna. Men examination är svårt. [...] Där behövs mer utbildning. (Utbildningsledare 3)

Professionell kompetens i lärararbete inom Medicinska fakultetens utbildningar är som dessa utbildningsledare framställde det, således mångsidig, föränderlig, systematisk, personlig och kollektiv samt utvecklingsbar.

De intervjuade lärarutbildarna är i stora drag inne på ett liknande tankespår som utbildningsledarna. När de talade om behövliga kunskaper så nämnde en av dem bland annat följande:

*...förmåga att sätta fokus på studenters lärande i olika sammanhang, kunskaper och färdigheter, få... se det utifrån studentens synvinkel... få syn på sin plats i organisationen... ofta inhopp i små avsnitt, kunna se undervisning i en vidare mening... kunna kliva in i de olika undervisningsrollerna, uppgifterna och bygga upp dessa, känna tillhörighet till ett större utbildningssammanhang, beredskap att ta ansvar. [...] Överblick är ångestreduce-
rande. Lärarna behöver det. Målen för de olika utbildningarna. [...] själva regelverket [...] känna till vad som är reglerat, vart man kan vända sig om man vill veta mera. [...] öka medvetenheten om professionalitet i denna [lärar-] rollen också (Högskolelärarutbildare 1)*

Detta yttrande framställer, liksom utbildningsledarnas, också de behövliga kunskaperna som professionella, komplexa, dynamiska och utvecklingsbara. Den andre lärarutbildaren talade också om "professionalitet i lärarrollen... [...] medvetenhet om att lärararbetet också kan byggas på teoretiskt kunnande" (Högskolelärarutbildare 2).

När det gäller frågan om hur det står till med de befintliga kunskaperna hos lärarna, så menade en av doktoranderna att trots att ämneskunskaperna i allmänhet uppfattas som väldigt centrala för lärarkompetens inom Medicinska fakulteten, så är det ofta som lärarna brister i kompetens just där:

- D1: *Jag tycker ämneskunskapen är det viktigaste och jag tycker inte man respekterar det. Det är ofta man har en övertro på att man har generell kompetens.*
- G: *Det är lite av en paradox. Långt driven specialisering när man doktorerar och forskar. [...] Det är inte alla förunnat att undervisa om sin specialitet.*
- D1: *Nej, verkligen inte. Och sen att det kommer in så många områden som inte riktigt är medicin heller. Det kanske handlar om riskbedömning eller vetenskaplig metodik eller statistik. Då är de väldigt så där, vem som helst kan undervisa om vad som helst tycker jag.*
- G: *Trots att ämneskunskaperna är relativt självklara, så är din erfarenhet att...*
- D1: *... det är inget krav. Det sätts inte som krav. Det tycker jag är ett större krav än pedagogik.*

Doktoranderna verkade dock tycka att den förmodade ämneskompetensbristen främst gäller sådant som inte direkt uppfattas tillhöra den vetenskapliga kärnan i utbildningen och är mycket mera vanligt förekommande i "grundutbildningen" än i "forskarutbildningen".

De intervjuade doktoranderna framstår överlag som mycket positiva till kurserna inom forskarutbildningen. Däremot uttrycker de betänkligheter beträffande sammanhållningen och administrationen av forskarutbildningen som helhet samt om själva organiseringen av handledningen i densamma. Den bild de ger av forskarutbildningen inom den Medicinska fakulteten är att den i rätt stor utsträckning är "löst sammanhållen" och i stort sett handlar om att delta i den forskning man erbjuds att delta i.

När det gäller "grundutbildningen" så menade den förste av dem också att en sak som är utmärkande är att "det är så många olika föreläsare" och att en annan utmärkande sak är att det är mycket arbete som utförs i "PBL-grupper och seminarier" (Doktorand 1). Denna doktorand menade också att de framför allt är i de sistnämnda arbetsformerna som pedagogiken inte är tillräckligt bra:

- D1: *Men det som kanske är viktigast – enskilda föreläsningar kanske inte spelar så stor roll – men det här arbetet i PBL-grupperna och seminarierna... det kanske är mest där jag tycker att pedagogiken brister... när det börjar handla om gruppdynamik eller alltså den typen.*
- G: *Vad är då de vanligaste förekommande bristerna?*

D1: *Det är hur man hanterar saker när sakerna kanske inte sköter sig själv. Alltså det här att har man PBL-grupper och dynamiken blir konstig då tror jag inte riktigt att man har strategier för att hantera det...*

G: *Har du varit med om det någon gång? Har du varit i en PBL-grupp som inte har fungerat?*

D1: *Ja, oftast...*

G: *Och lärarna är dom inte medvetna om att det inte fungerar eller... du tycker inte att de griper in och styr upp det som de borde göra?*

D1: *Nej, inte griper in. Medvetna, men inte... [...] just det här att man hela tiden underskattar hur svårt det är med interaktionen, kommunikationen eller gruppdynamiken eller att det skulle finnas speciella strategier som man inte riktigt...*

G: *För att styra upp gruppförlopp?*

D1: *Ja, för att styra.*

Den kompetens som denna doktorand tyckte sig sakna hos lärarna i samband med PBL är alltså kunskaper i hantering av konflikter studenterna emellan och kunskaper i utveckling av kommunikation och samarbete studenterna emellan i samband med smågruppsarbete.

En annan upplevd svaghet i grundutbildningen, som båda doktoranderna påtalade, var klinisk handledning. Det de menade ofta brister i samband med praktikinslagen i grundutbildningen är bland annat att handledarna inte verkar se sin roll som så betydelsefull för studenterna som kommer och går och att handledarna inte bryr sig tillräckligt om dem som går i utbildningen.

Utbildningsledarna lyfter också fram den kliniska handledningen som en svag länk i utbildningarna. De menar liksom doktoranderna att en del av de kliniska handledarna inte uppfattar sig själva som lärare. Men det som utbildningsledarna verkligen fokuserar på som en brist i samband med praktikinslagen i utbildningarna handlar mera om något som skulle kunna rubriceras som bristande kompetens i att avråda studenter och i att examinera kliniska färdigheter.

Överlag verkar dock utbildningsledarna vara relativt nöjda med kvaliteten i deras utbildningar. De framhåller särskilt intresset för och omsorgen om studenternas välbefinnande och deras lärande som en kvalitet.¹³ De anser att de är bra på att stödja studenterna fram till examen. De anser att det stora flertalet av lärarna är engagerade, kunniga och tillhandahåller bra utbildning inom deras respektive områden:

¹³ Det kan i sammanhanget vara värt att notera att utbildningsledarna inte talar om samma utbildningar som doktoranderna.

Det finns ett engagemang. Man vill ha en utbildning som ligger i frontlinjen. [...] De är entusiastiska. De vill använda sina kunskaper som de fått genom forskningen. "Hur integrera forskningsanknytning"? Och inte bara tala om sin egen forskning. (Utbildningsledare 1)

Utbildningsledarna sticker dock inte under stol med att det förekommer en del brister i deras utbildningar. De omnämner särskilt föreläsare som "totalt har misstolkat situationen... inte vet vilka studenter man pratar till" eller som "dissar andra lärare" (Utbildningsledare 2 respektive 3). De talar också om "PBL-grupper där tutorn tar över totalt" och mycket forskningsaktiva "lärare" som ser grundutbildning som "en extra försörjning som man sköter vid sidan om" (Utbildningsledare 2). Det verkar förövrigt som om de intervjuade utbildningsledarna just uppfattar "attitydproblem" bland lärare som ett tämligen svårtacklat problem.

I högskolelärarutbildarnas reflektion över det som sänker kvaliteten på utbildningen inom Medicinska fakulteten menar de att det varierar mellan utbildningarna. I samband härmed lyfter de dock fram bristande "läraridentitet" som ett typiskt problem i läkarutbildningen och bristande "kommunikation" och "samordning" mellan aktörer och moment som ett vanligt problem i flera av utbildningsprogrammen:

Det är ju angeläget att den som kommer in i en kurs vet var gruppen befinner sig... koordinering. Bristande "alignment" både inom ramen för men också kurser emellan. Vid ett möte med lärarna på ett program om mål i utbildningen upptäckte de plötsligt överlappningarna, upprepningarna. Då upptäckte en lärare att [h-n] hade kunnat förutsätta lite större förkunskaper. De tog ett sådant möte och ändå var detta en utbildning där man har försökt få ihop det, men där såg man behovet av samordning. När man skapar en ny kurs är man kanske medveten om detta, men sedan byter man folk. Det är alltid en risk att eldsjälarna försvinner och då skall man ha gjort det möjligt även för dem att ärva för dem som kommer sen, kollen över helheten. (Högskolelärarutbildare 1)

Svårigheten att koordinera olika kurser, moment och insatser över tid, som omnämns och exemplifieras i citatet ovan, är dock förmodligen ett tämligen vanligt problem inom de flesta utbildningsprogram av någorlunda omfattning och varaktighet.

Reflektioner kring utbildningen

I fokusgruppsintervjuerna fick deltagarna, som tidigare har sagts, möjlighet att reflektera dels över det högskolepedagogiska kursutbudet i förhållande till de kompetensutvecklingsbehov de uppfattade hos lärarna och dels lite mera fritt i förhållande till utvecklingen av utbildningskompetens inom Medicinska fakulteten.

Doktoranderna gav i sin reflektion uttryck för att det tyckte att det högskolepedagogiska kursutbudet verkade tämligen heltäckande. I en ganska lång utläggning uttryckte dock en av dem en del betänkligheter rörande sådant som omfattningen, standardiseringen, valfriheten, lärandet, bedömningen och examinerandet:

Den tar ju upp väldigt många områden. Sedan kan det ju vara hur lång tid man behöver ha för olika delar. En introduktion sedan case och sedan handledning. PBL de flesta eller alla bitarna är väl med här, men det är ju frågan om tidsmässigt vad behövs. [...] Och hur kommer de in i, med varandra. Egentligen ligger de i en stor kärna. Det är lite olika delar. En del hänger mera ihop än andra och hur kombinerar man ihop dem. Hur uppfattar man om det är någon som inte fattar någonting av det här? Hur gör man då. Räcker det bara med att man går igenom det här? [...] Vad har du med dig i bagaget? Vad behöver vi komplettera med? Hur skall vi göra det? Och här räcker det med två dagar... Men här måste du gå två veckor för att du skall bli riktigt bra på det här. Alltså den här flexibiliteten. Skraddarsyr det lite mer. (Doktorand 2).

Det den doktoranden främst verkar efterfråga är alltså mera interaktiv planering, anpassning, styrning och uppföljning av lärarnas utveckling av lärarkompetens. Den andre doktoranden lyfte fram utbildning i "uppföljning" (bedömning och utvärdering) som ett intressant utvecklingsområde. Båda doktorander menade slutligen med hänvisning till att yrkespraktiken är en så omfattande och viktig del av många av utbildningarna och att denna del av utbildningen sågs som eftersatt att fakulteten nog skulle satsa lite mer på utbildning i klinisk handledning för dem som medverkar som just yrkeshandledare i utbildningarna.

Det sistnämnda är, som tidigare har påtalats, förövrigt också något som de intervjuade utbildningsledarna framhöll som ett angeläget kompetensutvecklingsområde. Det intervjuade utbildningsledarna gav delvis uttryck för motsatta uppfattningar när det gäller fakultetens högskolepedagogiska kursutbud. Medan två av dem i stora drag uttryckte en tillfredsställelse över såväl utbudet, innehållet, genomförandet som utfallet i form av kompetens, så menade den tredje utbildningsledaren att "det inte finns en sammanhållen och vetenskapligt förankrad pedagogisk utbildning för [dem] på Medfak" (Utbildningsledare 3).

Det denne utbildningsledare efterfrågar är bland annat en lite mera sammanhållen, mera djuplodande och mera evidensbaserad utbildning:

G: Skulle deltagarna palla för det du argumenterar för?

U3: Ja, man underskattar deltagarna. Detta är den kollegiala kritik jag har hört mot kurserna. Alldeles för trivialt. Sedan är det ju trevligt med det sociala och att man gör någonting kring någonting. Men det skall vara evidensbase-

rat tycker jag.

De andra utbildningsledarna höll till viss del med om att utbildningen kanske är lite väl uppsplittrad och ytlig, men att det utbildningsutbud som finns svarar mot fakultetens ambitionsnivå på utbildningsområdet. Det de menar är att utbildning trots de satsningar som görs på att förbättra den, bland annat genom drivandet av högskolepedagogisk utbildning, ändå inte är ett lika prioriterat område som forskningen inom Medicinska fakulteten.

Den bild jag fått av den Medicinska fakultetens ambition när det gäller utveckling av utbildningens kvalitet genom att lyssna på de tre utbildningsledarna är att fakulteten är i strid med sig själv på denna punkt. Detta är en uppfattning som bland annat bygger på den följande berättelsen från den mest kritiske av utbildningsledarna:

Det ligger på fakultetsledningen som måste förstå att pedagogisk utbildning för lärarna är viktig och som skall behandlas på ett utbildningsmässigt professionellt sätt. [...] Att fakultetsledningen inte stödjer detta, utan sköter det med vänster hand det ser man ju i att fakultetsledningen etablerade examinationskommittéer. Det var ju ett sätt att höja nivån på examinationer, att vi skulle få utbildning kring det, att vi skulle jobba med det. Men i årets budget har man strukit alla utvecklingspengar rakt över. Det var en väldigt bra ansats, men det är det första man stryker. I stället har man bestämt att man skall satsa på ett internationellt sekretariat i stället, så man prioriterar så konstigt. Jag håller med dig [U1] en kärnverksamhet är grundutbildningen och den skall vara professionell, men sedan prioriterar man inte det som lärarna verkligen behöver för att bli professionella, utan istället kommer man på att vi behöver en massa internationella kontakter.[...] plötsligt är det intressant att satsa på IT, bibliotek och någon byggnad. Då kommer alla pengarna. (Utbildningsledare 3)

Det finns fler exempel på uttalanden av utbildningsledarna som tyder på att de inte är helt tillfreds med fakultetens ambitionsnivå, åtagande och agerande när det gäller utveckling av kvaliteten i de utbildningar de svarar för, men det räcker med det ovan för att indikera att det verkar finnas en viss frustration bland dem som brinner för utvecklingen av utbildningen inom fakulteten. Detta är säkert en känsla som de delar med andra utbildningsledare och lärare inom universitetet som också brinner för utveckling av kvaliteten i de utbildningar som de svarar för och medverkar i. Det finns så vitt jag förstår inget som tyder på att satsningen på utvecklingen av utbildningens kvalitet skulle vara mindre inom Medicinska fakulteten än inom andra fakulteter. Det är nog förövrigt så att forskningsmeriter i allmänhet väger relativt mer än pedagogiska meriter i samband med anställning och befordran inom snart sagt varje högskolesystem.

Det sistnämnda är också något som utbildningsledarna kommer in på att reflektera över i slutet på intervjun med dem:

Man ska ha en viss mängd [pedagogiska meriter] för att det skall kunna stå med på ansökan, men utöver det är bra forskning, många publikationer och stora forskningsanslag är otroligt mycket viktigare. Det är bara att se sig omkring. Vilka går det bra för? Vilka röner uppskattning? Det har väldigt mycket med den typen av attityder att göra. Det är en ledningsgrej egentligen. Det har ju med designen av både ekonomiska system och annat. (Utbildningsledare 2)

Det utbildningsledarna menade är att själva universitetssystemet är så utformat att det först och främst värderar och prioriterar utveckling av kompetens i forskningen och inte i utbildningen.

I högskolelärarytbildarnas reflektion över fakultetens högskolepedagogiska utbildning började en av dem, som medverkar som lärare vid MedCUL, men som annars har sin huvudsakliga sysselsättning förlagd till universitetets "Centre for educational development" (CED), med att säga att h-n tyckte att Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning i grund och botten är bra och kanske till och med bättre än andra fakulteters motsvarande utbildningar på detta område:

G: *Om man tittar på dessa kurser, hur hänger de ihop med de behov av kompetensutveckling som ni ser? Hur är kurserna i ljust av det? Är detta det som behövs?*

Hlub1: *Ja! där tror jag att Medfak har kommit längre än andra eftersom man har lagt sig väldigt nära det som behövs. Gräv där du står perspektivet. Curriculum stödjande. Fokus på den utbildning man bedriver. Lära sig att bedriva den bättre. Detta blir jättydligt. Introduktions- och fördjupningskurserna är lite mer generella. De är inte så inriktade på någon speciell undervisningsaktivitet. De är mera inriktade på generell högskolepedagogik. Dessa komplettera kurserna som är nära kopplade till en speciell undervisningsform. Bra utbud. Ingen kurs om examination, men en om examensarbete. De är en avvägning, men jag tror att utbudet stämmer väl med de behov som finns. Jag tror att det är förnuftigt att lägga sig så nära deras behov och sedan väcka ett intresse för och en hunger efter pedagogik. Locka in dem på rätt ställe i verksamheten. Jag tycker detta system är bättre än andra fakulteters med steg 1 och steg 2. Det är inte säkert att människor blir mera sugna av att slussas i den vägen. Man kan tänka sig först valfrihet och sedan det generella. Det är kanske först då man...*

Högskolelärarytbildarna menar i sin reflektion också att de i allmänhet lyckas rätt bra med att väcka intresset för fortsatt kompetensutveckling inom det högskolepedagogiska området hos deltagarna i de utbildningar som de svarar för:

Absolut. Det gör det. Där vill jag gärna haka på. Jag tycker att de [kurserna] öppnar upp ögonen [på deltagarna] för pedagogik, högskolepedagogik som ett teoretiskt forskningsfält. Det har de inte förstått innan. Insett att det finns

och att det finns ganska mycket forskning som kan hjälpa dem att förstå sin egen roll och studenternas lärande på ett bättre sätt och genom det kan de få ord och modeller att bättre förstå det de håller på med i utbildningen och det som sker i utbildningen. [...] De upptäcker att detta inte handlar om att få komma till en kurs för att få reda på hur man skall göra i stället för hur man gör nu; för att det har varit helt fel, utan tvärt om så tycker man att man är rätt duktig... är rätt framgångsrik, så kan man sitta ner och vända och vrida på sin praktik och om den fungerar förstå vad det är som gör att den fungerar så bra. [...] Det är ju inte heller så att det finns ett bästa sätt att undervisa och något annat som absolut inte duger, utan för om vi tittar på undervisningsformer så har de ju sina för och nackdelar. Detta går ut på att göra bättre och mera underbyggda val och kunna argumentera för det man gör. Vad är det studenterna skall uppnå, lära sig och hur kan bästa vägen dit se ut efter våra givna förutsättningar. [...] förstå mer om vad som händer hur studenterna lär sig (Högskolelärarytbildare 2)

Högskolelärarytbildarna ger i sina reflektioner uttryck för uppfattningen att den högskolepedagogiska utbildningen fungerar ganska bra som "ögonöppnare" för att högskolepedagogik inte bara är en praktik, utan också ett erfarenhets-, kunskaps- och kompetensutvecklingsområde. De menar med andra ord att det som deltagarna får ut av sitt deltagande i kurserna är framför allt en större medvetenhet om högskoleutbildning som en praktik som kan studeras, beskrivas, förstås, förklaras, värderas och utvecklas på basis av systematisk utforskning av de möjligheter till förbättring som visar sig i studierna av praktiken. De talar således, liksom Utbildningsledare 3 som tidigare har citerats, också om högskolepedagogisk forskning som en resurs för utveckling av bättre förståelse av högskolepedagogisk praktik men främst för att effektivisera undervisningen och inte för att exempelvis problematisera den förståelse som den bygger på (Liedman, 1998).

Den uppfattning av högskolepedagogik som kunskaps- och forskningsområde som högskolelärarytbildarna ger uttryck för är således i stort sett lika begränsad som den som utbildningsledare 3 gav uttryck för. De talade alla tre i princip endast om det högskolepedagogiska kunskaps- och forskningsområdet som ett didaktiskt och ämnesdidaktiskt fält i snäv mening; med betoning på frågor om vilka saker som underlättar studenters utveckling av sådana specifika kunskaper och färdigheter som efterfrågas i utbildningen. De verkar med andra ord inte särskilt öppna för att exempelvis problematisera utbildningen som utbildning betraktad eller för att exempelvis tänka på vilken funktion utbildningen fyller i förhållande till de aktuella yrkespraktikerna som utbildningen syftar till att utbilda studenterna för eller vilken funktion som utbildningarna exempelvis fyller för att upprätthålla det vårdssystem som vi håller oss med i Sverige. De verkar heller inte vara särskilt öppna för att jämföra utbildningarna

sinsemellan eller för jämföra dem med motsvarande utbildningar på andra platser eller att beakta utbildningarna i ett utbildningshistorisk eller utbildningsekonomiskt eller i ett utbildningspolitiskt eller utbildningsfilosofiskt eller utbildningssociologiskt perspektiv för att nämna ytterligare några andra forskningsmöjligheter.

Överhuvudtaget verkar det vara väldigt stora delar av det högskolepedagogiska kunskaps- och forskningsområdet som inte ryms i det som kallas "högskolepedagogik". Det är möjligt att läsarna tycker att jag går alldeles för långt här eller att jag kräver alldeles för omfattande kunskaper i ämnet pedagogik hos universitetets utbildningsledare och undervisande lärare, icke desto mindre hävdar jag att det är viktigt att kalla sakerna för vad de är; det högskolepedagogiska kunskaps- och forskningsområdet omfattar mycket mer än bara didaktik.

I fokusgruppsintervjun med "högskolepedagogiklärarna" riktades, liksom i de andra intervjuerna, slutligen uppmärksamheten på förbättringsmöjligheter inom och övriga synpunkter på fakultetens högskolepedagogiska utbildning. I denna del av intervjun nämnde och reflekterade högskolelärarytbildarna i huvudsak över: (1) prioriterade grupper i den högskolepedagogiska utbildningen; (2) högskolepedagogiska kurser på en högre nivå; (3) tidigare kursdeltagare som en resurs i undervisningen; (4) högskolepedagogiskt nätverk för studierektorer; (5) kurs i högskolepedagogiskt ledarskap; och (6) högskolepedagogisk referensdatabas för kurs-/arbetsrapporter; allt inom Medicinska fakulteten. Då allt utom det förstnämnda talar för sig själv begränsar jag mig här till att referera det som sades om just "prioriterade grupper". Detta tema introducerades av en av högskolelärarytbildarna som menade att fakulteten med tanke på det söktryck som hittills funnit på den högskolepedagogiska introduktionskursen (c:a 2 st. sökande till varje plats) kanske skulle överväga att prioritera dem som har direkt användning för kursen i sin lärargärning framför dem som inte har någon direkt kontakt med undervisningen och som inte heller verkar nämnvärt intresserade av att få det, utan som endast tycks gå kursen för att den är ett nödvändigt underlag i en eventuell framtida ansökan om att bli befordrad till docent.

Sammanfattning av resultaten

I den redovisning av undersökningresultaten som har redovisats ovan har utfallet från dels enkäten och dels från fokusgruppsintervjuerna beaktats. Dessa kommer nu kort att sammanfattas innan vi övergår till att diskutera deras betydelse. Vi börjar med att samman-

fatta enkätresultaten. Därefter följer sammanfattningen av fokusgruppresultaten.

Enkättagarna har i genomsnitt deltagit i 4,3 högskolepedagogiska kurser vardera. Drygt hälften av de svarande (52 %) uppgivit såväl behörighet som kunskaper som skäl, medan den andra halvan av de svarande fördelar sig relativt jämt över kategorierna behörighet (23 %) och kunskaper (25 %).

Deltagarna visade sig i allmänhet tämligen medvetna om kravet på behörighetsgivande utbildning (88 %). De verkar dock något mindre medvetna om de nationella målen (68 %). Det stora flertalet av de svarande menade att fakultetens utbud av högskolepedagogiska kurser är både ändamålsenligt (93 %) och rimligt utformat (90 %).

Deltagarna anser i första hand att utbildningsprogrammet som helhet främst bidragit till förbättrade kunskaper, attityder, färdigheter och tillvägagångssätt. Mer än hälften av de svarande uppgav också att utbildningen till viss del även har bidragit till utveckling av lärarnas professionella samtal, undervisningens kvalitet, villkoren för studenternas studieaktivitet och det observerade utfallet i form av efterfrågad kunskapsbildning i vid mening.

I den kvalitativa innehållsanalysen av deltagarnas svar på den avslutande öppna frågan i enkäten visade det sig att dessa i stora drag gällde: (1) övergripande synpunkter på utbildningen (54 av totalt 97 st.); (2) specifika kommentarer rörande enskilda kurser (21 st.); och: (3) reflektioner rörande egen situation och/eller enkäten (22 st.). Det stora flertalet av de två första typerna av yttranden visade sig vara bekräftande (48 av 75). Bland de yttranden som problematiserar den högskolepedagogiska utbildningen som helhet (13 st.) uppmärksammades ett som vittnade om en ganska utbredd skepsis gentemot "pedagogik" i allmänhet och delvis om en ganska utbredd skepsis mot "pedagogiken" inom Medicinska fakultetens högskolepedagogiska kurser i synnerhet; ett annat som vittnade om en upplevd spänning mellan professions- och generell utbildning inom det samhälls- och biomedicinska kunskaps- och utbildningsområdet; och slutligen ett tredje som aktualiserade frågan om de materiella förutsättningarna för personalens möjligheter att faktiskt delta i de aktuella kurserna.

Doktorandernas svar på frågan om behövliga kunskaper för att arbeta professionellt som lärare inom medicinska fakulteten gick i stora drag ut på att det behövs: (1) gedigna kunskaper om det man skall undervisa om, (2) medvetenhet om de utbildningsmål som de studerande skall nå, (3) kunskap om hur studerande lär och hur man som lärare kan främja studenters lärande, (4) kunskap om de studerandes

förkunskaper, och (5) en genomtänkt och fungerade plan för och organisering av utbildningsarbetet.

Utbildningsledarna framhöll liksom doktoranderna först och främst gedigna och aktuella kunskaper inom den profession och det ämne som lärarna utbildar studenterna i. Utöver detta menade de att lärarna också behöver vilja och "tycka det är roligt att lära ut", vara uppmärksamma på studenternas behov och organisera utbildningsarbetet med tanke på studenternas lärande. De menade också att lärarna behöver kunskaper om och i särskilda undervisningssätt, kunskaper om regler, krav och övrigt innehåll i utbildningarna samt kunskaper i examination. När utbildningsledarna talade om behövliga kunskaper gjordes det i komplexa, relationella och dynamiska termer.

De intervjuade lärarutbildarna framställde, liksom utbildningsledarnas, de behövliga kunskaperna som professionella, komplexa, dynamiska och utvecklingsbara. De talade också om professionalitet i lärarrollen, vilket de menade förutsätter medvetenhet om att lärararbetet kan byggas på teoretiskt kunnande.

Sammanfattningsvis, kan de intervjuade sägas ha menat att professionell kompetens i lärararbete inom Medicinska fakultetens utbildningar är mångsidig, föränderlig, systematisk, personlig och kollektiv samt utvecklingsbar.

De intervjuade inbjöds även att reflektera över karaktären av de befintliga kunskaperna hos lärarna inom fakulteten. Grundutbildningen uppfattades framför allt präglad av många olika utbildningsaktiviteter, arbete i smågrupper och yrkespraktik. Doktoranderna menade att lärarnas ämneskompetens i allmänhet verkar tillräcklig när det gäller det som uppfattas som centralt utbildningsinnehåll i utbildningarna, men att lärarna ofta brister i ämneskompetens när det gäller sådant som de studerande uppfattar som ett mer perifert innehåll. De intervjuade doktoranderna efterlyste också bättre kunskaper hos lärarna i hantering av och utveckling av grupprocesser i samband med PBL och större pedagogisk medvetenhet samt bättre stöd i lärandet från yrkeshandledarna.

De verkade i allmänhet rätt nöjda med de kurser de själva tagit i forskarutbildningen. Däremot uttryckte de betänkligheter beträffande sammanhållningen och administrationen av forskarutbildningen som helhet samt om själva organiseringen av handledningen i densamma.

Överlag verkade utbildningsledarna vara relativt nöjda med kvaliteten i deras utbildningar. De framhöll särskilt intresset för och omsorgen om studenternas välbefinnande och deras lärande som en kvali-

tet. De hänvisade till bra stöd för de studerande i deras lärande fram till examen som ytterligare en kvalitet. De ansåg vidare att det stora flertalet av lärarna är engagerade, kunniga och tillhandahåller bra utbildning inom deras respektive områden.

Utbildningsledarna lyfte emellertid även fram en brister i de utbildningar som de själva svarar för. De omnämnde då sådant som bristande kunskaper, färdigheter och förhållningssätt både bland lärare och bland handledare. De talade också om bristande "kommunikation" och "samordning" mellan aktörer och moment som ett vanligt problem i flera av utbildningsprogrammen.

Doktoranderna gav i sina reflektioner över det högskolepedagogiska kursutbudet uttryck för uppfattningen att det ser ut att vara tämligen heltäckande. Det de främst verkade efterfråga av den högskolepedagogiska utbildningen var mera fokusering på utveckling av färdigheter i utveckling av grupprocesser i samband med PBL, mera satsning på utbildning av yrkeshandledare i klinisk handledning och på utbildning i bedömning och utvärdering. De efterfrågade också ett mera genomtänkt, organiserat och systematiskt sätt att stödja doktoranderna i deras lärande i samband med främst avhandlingsarbetet.

Det intervjuade utbildningsledarna gav delvis uttryck för motsatta uppfattningar när det gäller fakultetens högskolepedagogiska kursutbud. Medan två av dem i stora drag uttryckte en tillfredsställelse över så väl utbudet som innehållet som genomförandet som utfallet i form av kompetens, så menade den tredje att den högskolepedagogiska utbildningen behöver förankras bättre vetenskapligt sett, samordnas bättre organisatoriskt sett och fördjupas utfallsmissigt sett. Utbildningsledarna menade också att Medicinska fakulteten som helhet är mera intresserad av forskningens än utbildningens utveckling samt att detta bland annat visar sig i understöds av det inneboende meriterings- och belöningsystemet.

Högskolelärarutbildarna menade att fakultetens högskolepedagogiska utbildning i grund och botten är bra och en av dem, som har sin huvudsakliga sysselsättning förlagd till universitetets CED, menade att utbildningen kanske till och med är bättre än andra fakulteters motsvarande utbildningar på detta område. De menade att det deltagarna får ut av kurserna är framför allt en större medvetenhet om högskoleutbildning som en praktik som kan studeras, beskrivas, förstås, förklaras, värderas och utvecklas på basis av systematisk utforskning av de möjligheter till förbättring som visar sig i studierna av praktiken. Därmed lyfte de också främst fram högskolelärarforskning som ett medel för utveckling av den högskolepedagogiska praktiken inom fakulteten.

I högskolelärarytbildarnas avslutande reflektion över den fortsatta utformningen av fakultetens högskolepedagogiska utbildningsprogram och system för vidare utveckling av kvaliteten i de utbildningar som bedrivs inom fakulteten, nämnde de sådant som möjligheten att införa: (1) prioriterade grupper i den högskolepedagogiska utbildningen; (2) högskolepedagogiska kurser på en högre nivå; (3) tidigare kursdeltagare som en resurs i undervisningen; (4) högskolepedagogiskt nätverk för studierektorer; (5) kurs i högskolepedagogiskt ledarskap; och (6) högskolepedagogisk referensdatabas för kurs-/arbetsrapporter inom Medicinska fakulteten.

Fakultetens högskolelärarytbildare, talade liksom utbildningsledarna, således också om betydelsen av att fakultetsledningen fortsätter att utveckla system för uppmuntran och stöd till studierektorer, programledare, kursansvariga och lärare, belöningsystem och andra inrättningar som möjliggör fortsatt kompetens- och kvalitetsutveckling inom det utbildningssystem som man svarar för.

Detta är i korthet de huvudsakliga resultaten från såväl enkät- som fokusgruppintervjuundersökningen. Jag övergår nu till en diskussion av dessa resultatets betydelse.

Diskussion

I inledningen till utvärderingsrapporten noterades det att högskoleutbildningen expanderade kraftigt i Sverige mellan 1990 och 2000, att detta riktat uppmärksamheten mot utbildningens kvalitet och att det sedan en tid tillbaka finns ett nationellt formellt krav på tio veckors högskoleutbildning för tillsvidareanställning av universitetslärare och att det också finns nationella mål för den behörighetsgivande utbildningen. I samband härmed omnämndes också hur Lunds universitet valt att hantera dessa krav. Det noterades också att Medicinska fakulteten genom MedCUL själva bedriver utbildning i högskolepedagogik för sina lärare och att denna enhet uppdragit åt pedagogiska institutionen av utvärdera denna verksamhet.

I genomgången av förutsättningarna för utvärderingen diskuterades utbildningsbegreppet, pedagogisk utvärdering, högskoleverksamhet, behörighetsgivande utbildning i högskolepedagogik för universitetslärare och medicinska fakultetens utbud av högskolepedagogiska kurser.

Syftet med utvärderingen skrevs vara att granska, beskriva och värdera den aktuella utbildningen med avseende på utformning och

funktion som stöd för utveckling av den efterfrågade kompetensen samt att identifiera och peka ut utvecklingsmöjligheter. I samband härmed formulerades också ett antal forskningsfrågor om förändringar på fyra olika nivåer i enlighet med en tidigare utvecklad utvärderingsmodell. I metodavsnittet presenterades utvärderingen som en fallstudie byggd på analys av dokument, enkät- och fokusgruppintervjudata. Instrumenten, urval, databildning och analys presenterades.

I detta det avslutande kapitlet är det dags att diskutera resultatens betydelse dels för den fortsatta utformningen av den högskolepedagogiska utbildningen och näraliggande delar av fakultetens system för utveckling av högskolepedagogisk kompetens och sina utbildningars kvalitet och dels för fortsatt forskning om detta och liknande pedagogiska system. Innan detta görs finns det dock anledning att först säga något om den genomförda utvärderingsundersökningens begränsningar.

Utvärderingens begränsningar

I den inledande diskussionen av pedagogisk utvärdering omtalades skillnaden mellan formativ och summativ utvärdering och en utvärderingsmodell i vilken fyra nivåer identifierades, nämligen: (1) deltagarnas reaktioner; (2) behållning i form av nya kunskaper, färdigheter och förhållningssätt; (3) omsättning av behållningen i bättre enskilda handlingar; och: (4) förbättring av delar av verksamheten. I det här aktuella fallet har syftet främst varit uppsummerande och modellen har använts i form av en fallstudie baserad på analys av dokument, enkätdata från knappt 50 % av dem som deltagit i fakultetens högskolepedagogiska grundkurs i perioden 2004-2008 och fokusgruppintervjudata från ett fåtal intervjuer med ett begränsat antal universitetslärarutbildare, utbildningsledare och doktorander. Detta innebär dels att det är en stor del av de aktuella populationerna som inte har kommit till tals och dels att stora delar av verksamheten inte har kunnat beaktas. Det innebär också att det underlag som ligger till grund för analysen är tämligen begränsat och i huvudsak endast består av de medverkandes rapportering i efterhand såsom enkät och fokusgruppintervjuer gjort detta möjligt. Någon egentlig granskning av kursplaner, litteraturlistor och scheman och observationer av utbildningsaktiviteter samt granskning av deltagares behållning i form av förbättrade kunskaper, färdigheter och förhållningssätt såsom dessa faktiskt kommit till uttryck i kursrapporter, planering, genomförande och utvärdering av undervisningsaktiviteter har således inte företagits. Än mindre har jag studerat den högskolepedagogiska ut-

bildningens indirekta inverkan på sådant som den pedagogiska miljön, de studerandes motivation och studieaktiviteter samt utfallet av dessa inom den Medicinska fakultetens utbildningar. Den här aktuella utvärderingen är med andra ord också behäftad med en del av de svagheter som Steinert et al. (2006) tidigare har noterat i liknande forskning. Därmed inte sagt att utvärderingens resultat är betydelse-löst. Det ligger tvärt om i sakens natur att varje undersökning med nödvändighet förutsätter specifika begränsningar. Det är förövrigt just begränsningarna som överhuvudtaget möjliggör undersökandet.

Utvärderingens betydelse ligger just i det som faktiskt har studerats, beskrivits, tolkats och värderats, nämligen deltagarnas retrospektiva värdering av kursernas betydelse för utveckling av kompetens inom det aktuella högskolepedagogiska erfarenhets- och verksamhetsfältet.

Resultatens betydelse för utbildningen

Det som har studerats, beskrivits och tolkats är först och främst hur de som besvarat enkäten därigenom har uttalat sig om den högskolepedagogiska utbildningen inom Medicinska fakulteten. Det som framgått av resultatredovisningen är att en överväldigande majoritet av de svarande anser att utbildningen är så väl ändamålsenlig som rimligt utformad. De anser också att deras deltagande i utbildningen har lett till förbättrade högskolepedagogiska kunskaper, färdigheter, förhållnings- och tillvägagångssätt. Mer än hälften av de svarande anser också att utbildningen även har bidragit till utveckling av förutsättningarna för och resultatet av de studerandes lärande samt till utveckling av lärarnas inbördes pedagogiska samtal kring de utbildningar som de svarar för.

Dessa resultat stämmer för övrigt rätt väl med dem som tidigare har noterats av Steinert et al. i deras forskningsöversikt på det aktuella området (2006). Denna i grunden uppskattande värdering av det befintliga utbudet av kurser i högskolepedagogik delas i stora stycken också av deltagarna i fokusgruppintervjuerna med undantag för en av de intervjuade utbildningsledarna som anser att kurserna inte är tillräckligt förankrade vetenskapligt sett, inte tillräckligt sammanhållna organisatoriskt sett och inte tillräckligt avancerade resultatmässigt sett.

Det som efterfrågas av deltagarna är främst en fördjupad satsning på utveckling av mera avancerad kompetens i PBL- och klinisk handledning samt i examination. De efterlyser i viss mån också särskild utbildning för utbildnings- och kursledare inom fakulteten.

Detta är sådant som utvärderingens resultat direkt ger tillbaka till fakulteten beträffande dess högskolepedagogiska utbildning. Utöver det som nämnts finns det mot bakgrund av de stundtals observerade betänkligheterna gentemot nyttan med den högskolepedagogiska utbildningen kanske också anledning för fakulteten att fundera på om inte dessa till viss del kan hänga ihop med att undervisning kanske i grunden är en mindre värderad verksamhet inom fakulteten och att det kanske finns anledning för den att vidta åtgärder för att uppvärdera undervisningens värde inom fakulteten. Det finns kanske också anledning för fakulteten att se över hur man egentligen bereder utrymme för sina anställda att inte endast närvara vid kursträffar, utan även för att studera den kurslitteratur och de kursuppgifter som ingår i kurserna. Som tidigare har nämnts finns det nämligen indikationer på att åtminstone en del av de svarande inte tycker att det erbjudna utrymmet för deltagande är tillräckligt. Det kan i detta sammanhang kanske också vara värt att påminna om betydelsen av att de som genomgått kurserna regelmässigt även bereds utrymme att i sitt arbete som utbildare under handledning få tillfälle att tillämpa det man lärt sig under kurserna i praktisk handling. Utbildningsprocesser fullbordas först i efterföljande självbildningsprocesser.

Sammanfattningsvis, kan man säga att om fakulteten vill ta ett steg längre i sitt arbete med att ge stöd för utveckling av högskolepedagogisk kompetens hos sina lärare och för utveckling av den högskolepedagogiska kvaliteten i de utbildningar man i huvudsak bedriver inom fakulteten tjänar man förmodligen betydligt mera på att se över sitt sätt att stödja fortsatt utveckling av högskolepedagogisk kompetens hos sina lärare efter erhållen behörighet och sitt sätt att hantera utvärdering av sina utbildningar än på att förbättra kvaliteten i sitt utbud av behörighetsgivande kurser i högskolepedagogik. Den sistnämnda delen av fakultetens övergripande system för utveckling av högskolepedagogisk kompetens och kvalitet i de utbildningar man i huvudsak svarar för verkar av allt att döma nämligen vara väl sammansatt och välfungerade. Däremot är det oklart hur fakultetens stöd för fortsatt utveckling av högskolepedagogisk kompetens bortom den behörighetsgivande och hur dess system för utvärdering och utveckling av högskolepedagogisk kvalitet i dess primärutbildningar ser ut och fungerar.

Resultatens betydelse för fortsatt forskning

Mot bakgrund av det som just uppmärksammats kunde det vara intressant att studera hur det är att vara lärare och att utveckla högsko-

lepedagogisk kompetens i arbete som lärare inom fakulteten. I samband härmed kunde det vara intressant att bland annat få inblick i vad lärare har för lärararbetsuppgifter, vad de uppfattar att dessa går ut på, vad de uppfattar som stöd och hinder för utveckling av mera avancerad högskolepedagogisk kompetens i deras arbete som lärare samt hur de skulle vilja att detta stöd för utveckling var utformat. Det kunde också vara intressant att närmare studera hur fakultetens system för utvärdering och utveckling av högskolepedagogisk kvalitet i sina primärutbildningar är beskaffat och fungerar; dels i sig själv och dels i förhållande till de två andra komponenterna i fakultetens system för högskolepedagogisk utveckling.

Referenser

- Beatty, Liz, Gibbs, Graham & Morgan, Alistair. (1997). Learning orientations and study contracts. I Ference Marton, Dai Hounsell & Noel Entwistle, *The experience of learning: Implications for teaching and studying in higher education* (2nd edition; pp. 72-86). Edinburg: Scottish Academic Press.
- Bryman, Alan. (2004). *Social research methods* (2nd edition). Oxford: Oxford university press.
- Djurfeldt, Göran, Larsson, Rolf & Stjärnhagen, Ola. (2003). *Statistisk verktygslåda: Samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Eisner, Elliot. (1994). *The educational imagination: On the design and evaluation of school programs* (3rd ed.). New York: MacMillan College publishing.
- Fenstermacher, Gary D. & Soltis, Jonas F.. (1996). *Approaches to teaching*. New York: Teachers College Press.
- Franke-Wikberg, Sigbritt & Lundgren, Ulf P. (1980). *Att värdera utbildning. D. 1, En introduktion till pedagogisk utvärdering*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Hirst, Paul H. (1973). What is teaching? I Richard S. Peters (red.). (1973). *The philosophy of education*. London: Oxford university press.
- Kellaghan, Thomas & Stufflebeam, Daniel L. (2003). *Handbook of educational evaluation*. Dordrecht: Kluwer academic Publishers.
- Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsinterojun* (Sven-Erik Torhell, översättning). Lund: Studentlitteratur.
- Lageman, Ellen Conliffe. (2000). *An elusive science: The troubling history of education research*. Chicago : University of Chicago Press.
- Liedman, Sven-Eric. (1998). *Mellan det triviala och det outsägliga: Blad ur humanioras och samhällsvetenskapernas historia*. Göteborg: Daidalos.

- Lundmark, Annika. (1998). *Utbildning i arbetslivet: Utgångspunkter och principer för planering och genomförande av personalutbildning*. Lund: Studentlitteratur.
- Lörstad, Bengt, Lindberg-Sand, Åsa, Gran, Birgitta, Gustafsson, Nils, Lundkvist, Helene & Sonesson, Anders. (2005). *Pedagogisk utbildning för högskolans lärare: Slutrapport från Pilotprojektet vid Lunds universitet*. Lund: Lunds universitet.
- Maronick, Thomas J. (2009). The role of internet in survey research. *Journal of global business and technology*, 5 (1), 18-31.
- Myhre, Reidar. (1992). *Hva er pedagogikk? En elementær innføring* (Revidert utgave). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Myhre, Reidar. (1996). *Grunnlinjer i pedagogikkens historie*. Oslo: Ad Notam.
- Nationalencyklopedin (2009). Ordbok: *Pedagogik*.
<http://www.ne.se/artikel/O277151> ; tillgänglig: 2009-02-17.
- Olsson, Anders & Helmstad, Glen. (2007). *Forskning i pedagogik: Utvecklingen i Sverige 1907-2007 (Pedagogiska uppsatser)*. Lund: Lunds universitet, Pedagogiska institutionen.
- Peters, Richard. S. (red.). (1973). *The philosophy of education*. London: Oxford university press.
- Richardson, Gunnar. (2004). *Svensk utbildningshistoria (7:e rev. utgåvan)*. Lund: Studentlitteratur.
- Steinert, Yvonne, Mann, Karen, Centeno, Angel, Dolmans, Diana, Spencer, John, Gelula, Mark & Prideaux, David. (2006). A systematic review of faculty development initiatives designed to improve teaching effectiveness in medical education: BEME guide No. 8. *Medical teacher*, 28 (6), 497-526.
- Strasser, Stephan. (1985). *Understanding and explanation: Basic ideas concerning the humanity of the human sciences*. Pittsburg, PA: Duquesne university press.
- Stufflebaum, Daniel L. (2001). *Evaluation models*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Svensson, Lennart (2009). *Introduktion till pedagogik*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Weiss, Caroll. H. (1998). *Evaluation: Methods for studying programs and policies* (2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Winfrey, Elaine C. (1999). Kirkpatrick's four levels of evaluation. I B. Hoffman (red.), *Encyclopedia of educational technology*.
[\(<http://coe.sdsu.edu/eet/Articles/k4levels/start.htm>\)](http://coe.sdsu.edu/eet/Articles/k4levels/start.htm). Läst 2008-05-27.
- Worthen, Blaine R., Sanders, James R. & Fitzpatrick, Jody L. (1997). *Program evaluation: alternative approaches and practical guidelines* (2. ed.). New York: Longman.

Bilagor

1. Tidsplanering

I förutsättningarna för projektet ingår att det skall genomföras på drygt 20 % av en heltidsanställning i perioden 2008-07-01 - 2009-12-31.

Datum	Aktiviteter
-2008-08-14	Planering av projektet. Litteratursökning.
2008-08-15-30	Fortsatt planering. Litteratursökning. Utarbetande av följebrev och enkät till dem som påbörjat den högskolepedagogiska grundkursen i perioden 2004-08 -2008-05.
2008-09-01 - 10-31	Utarbetande av instruktioner till och bildande av fokusgrupper. Fortsatt arbete med enkäten. Val av distributionsform. Distribution. Påminnelser. Inledande bearbetning av enkätdata.
2008-11-01 - 30	Genomförande av fokusgruppsintervjuer. Fortsatt analys an enkätdata. Inledande analys av fokusgruppsdata.
2008-12-01 -31	Färdigställande av utkast till rapportering.
2009-01-01 -	Slutrapportering

2. Inbjudan till enkätundersökningen

2008-11-17

Till alla som deltagit i Medicinska fakultetens utbildning i högskolepedagogik 2004-2008

Medicinska fakulteten bedriver sedan flera år tillbaka högskolepedagogisk utbildning för sina anställda. Verksamheten administreras av *Medicinska fakultetens Centrum för Undervisning och Lärande (MedCUL)*. Det övergripande syftet är att stödja de anställda i deras utveckling av högskolepedagogisk kompetens och därmed indirekt också höja kvaliteten i de utbildningar och de högskolepedagogiska utvecklingsarbeten som bedrivs inom fakulteten.

I strävan efter att säkra och utveckla kvaliteten i sin högskolepedagogiska utbildning har *MedCUL* uppdragit åt *Pedagogiska institutionen* vid *Samhälls-*

vetenskapliga fakulteten att utvärdera verksamheten. Den pedagogiska utvärderingen gäller det högskolepedagogiska utbildningsprogrammet betydelse för dem som deltagit i åtminstone någon av de kurser som utbildningsprogrammet är uppbyggt av. Den gäller också för verksamheten i stort, såsom den beskrivits ovan.

Utvärderingen bygger på såväl en enkät till samtliga före detta deltagare i den högskolepedagogiska introduktionskursen i perioden 2004 till 2008 som på en samling fokusgruppintervjuer med representanter för olika intressenter i *Medfak:s* olika utbildningar.

Detta brev introducerar enkäten till alla er som har deltagit i ovan nämnda kurs i den aktuella perioden. Enkäten innehåller frågor om era erfarenheter i samband med kursen och utbildningens betydelse för er utveckling av högskolepedagogisk kompetens. Enkäten skall besvaras digitalt. Den finns tillgänglig via följande internetadress:

<http://eval.ced.lu.se/eval/pub/281828/default.asp> . De svar som ges kommer att behandlas som konfidentiell information. Detta innebär att era svar inte kommer att gå att koppla till er som enskilda personer.

Enkäten beräknas ta ca 10-15 minuter att fylla i. Medverkan är frivillig, men då utvärderingens kvalitet bland annat hänger på er villighet att dela med er av era erfarenheter av utbildningen är det min förhoppning av så många som möjligt kommer att besvara enkäten så fullständigt som möjligt.

Eventuella frågor rörande medverkan kan ställas till undertecknad.

Om ni ville besvara enkäten före den 27 november 2008 vore jag mycket tacksam.

Med förhoppning om ett mycket högt enkätdeltagande

Glen Helmstad, fil. dr.
Pedagogiska institutionen
Box 199
221 00 LUND
Telefon: 046-222 87 19
E: post: glen.helmstad@pedagog.lu.se

3. Enkäten

Utvärdering av Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning 2004-2008

Enkäten är tänkt att täcka in följande:

- 1) reaktioner;
- 2) behållning i form av utvecklade kunskaper, färdigheter och attityder;

- 3) omsättning av behållningen i utveckling av det enskilda handlandet; och:
4) förbättring av delar av verksamheten.

Enkäten är indelad i två delar:

- A. Bakgrundsfrågor; och:
B. Sakfrågor.

Den första delen omfattar frågorna 1-8. Den andra delen omfattar frågorna 9-30.

Enkäten beräknas ta 10-15 minuter att besvara.

A. Bakgrundsfrågor

1. Vilken är din nuvarande sysselsättning? (Fyll med siffror i den sysselsättningsgrad i % av en heltid som gäller. Använd endast sifftertecken och i heltalsform. Sätt en 0:a (nolla) i rutor för de alternativ som inte är aktuella).

a. Arbete inom sjukvården

b. Ledning inom sjukvården

c. Klinisk handledning

d. Undervisning inom universitet/högskola

e. Ledning av utbildning (kursledning och annan ledning) inom universitet/högskola

f. Forskning

g. Annan sysselsättning

Nämligen:

2. Nuvarande arbetsgivare. (Fyll med siffror i den grad av heltid i procent som du är anställd hos nuvarande arbetsgivare. Använd endast siffertecken och i heltalsform. Sätt en 0:a (nolla) i rutor för alternativ som inte gäller för dig).

a. Lunds universitet

b. Region Skåne

c. Annan

Nämligen:

3. Vilken är din grundutbildningsexamen? (Markera med en klickning det som gäller för dig)

- a. Arbetsterapeut
- b. Audionom
- c. Logoped
- d. Sjukgymnast
- e. Sjuksköterska
- f. Läkare
- g. Annan

Nämligen:

4. Har du tagit någon annan examen sedan du tog din grundutbildningsexamen?

(Markera det som gäller för dig).

- a. Magister
- b. Master
- c. Licentiat
- d. Doktor
- e. Annan
- f. Jag har inte tagit någon ytterligare examen efter min grundutbildningsexamen.

Kommentar:

5. Högskolepedagogisk utbildning (Markera de kurser som du har deltagit i).

- a. Högskolepedagogisk introduktion (1 vecka)
- b. Casemetodik, valbar kurs (1/2 vecka)
- c. Gruppkommunikation och handledarskap, valbar kurs (1/2 vecka)
- d.Handledning av självständigt arbete/examensarbete, valbar (1/2 vecka)
- e. Problembaserat lärande, valbar (1/2 vecka)
- f. Högskolepedagogisk fördjupning (3 veckor)
- g. Högskolepedagogiskt projektarbete (2-5 veckor)
- h. Klinisk handledning av läkarstuderande (1/2 vecka)
- i. Muntlig kommunikation för doktorander/"Oral communication for Ph D students" (1/2 vecka)
- j. Annan högskolepedagogisk kurs vid Medicinska fakulteten
- k. Annan utbildning i pedagogik

Nämligen:

6. Vilka av nedanstående påståenden stämmer bäst in på dina motiv för deltagande i ovanstående kurs/er.

Rangordna från 1-6 enligt följande: 1. Stämmer bäst; 2. Stämmer nästbäst; 3. stämmer tredje bäst; 4. Stämmer fjärde bäst; 5. Stämmer femte bäst; 6. Stämmer sjätte bäst).

a. Utvidgade kunskaper i pedagogik

b. Bättre praktiska färdigheter i lärarrollen

c. Formell behörighet för undervisning som doktorand

d. Formell behörighet för lärartjänst

e. Formell behörighet för docentur

f. Personlig utveckling i min lärargärning

7. Vilket år är du född? (Fyll med fyra siffror i det som gäller för dig).

8. Kön (Markera det som gäller för dig)

- a. Kvinna b. Man

B. Sakfrågor

Nedan kommer du att konfronteras med tjugoen påståenden som du skall ta ställning till genom att med en klickning ange i vilken grad som påståendena stämmer in på dig. Skalan är konstruerad enligt följande: 1. Instämmer absolut inte, 2. Instämmer inte, 3. Instämmer, 4. Instämmer fullständigt

9. Jag är sedan flera år tillbaka väl medveten om att adjunkter och lektorer för att anses behöriga för anställning skall ha genomgått högskolepedagogisk utbildning eller på annat sätt ha förvärvat sådana kunskaper samt ha visat pedagogisk skicklighet (SFS 2002: 761).

1 2 3 4

10. Jag har åtminstone i ett par års tid varit väl medveten om att det sedan slutet på 2005 finns nationellt överenskomna mål för behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning (Sveriges universitets- och högskoleförbund, 2005, november).

1 2 3 4

11. Jag tycker att Medicinska fakultetens utbud av högskolepedagogiska kurser är ändamålsenligt.

1 2 3 4

12. Jag tycker att Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning har en bra utformning.

1 2 3 4

13. Jag lärde mig viktiga saker om undervisning.

1 2 3 4

14. Jag lärde mig viktiga saker om studerandes lärande.

1 2 3 4

15. Jag tillägnade mig nya perspektiv på handledning av enskilda och mindre grupper av studerande.

1 2 3 4

16. Jag utvecklade min kunskap om att handleda studerande enskilt och i mindre grupper.

1 2 3 4

17. Jag utvecklade medvetenhet om mitt sätt att kommunicera med studerande.

1 2 3 4

18. Jag tillägnade mig redskap för utveckling av min undervisning.

1 2 3 4

19. Jag utvecklade min förmåga att genomföra undervisning.

1 2 3 4

20. Jag utvecklade min förmåga att planera kurser.

1 2 3 4

21. Jag utvecklade mitt intresse för de studerandes behållning av utbildningen (undervisningen och studierna) i form av utvecklade kunskaper, färdigheter och attityder.

1 2 3 4

22. Mitt deltagandet i den högskolepedagogiska utbildningen bidrog till att öka mitt intresse för att utveckla min undervisning.

1 2 3 4

23. Numera planerar jag som en följd av det jag lärt genom den högskolepedagogiska utbildningen min undervisning mera med tanke på de studerandes behållning i form av förbättrade kunskaper, färdigheter och attityder än jag gjorde tidigare.

1 2 3 4

24. Numera ägnar jag mig mera åt utveckling av kvaliteten i undervisning än jag gjorde innan jag genomgick den högskolepedagogiska utbildningen.

1 2 3 4

25. Genom den högskolepedagogiska utbildningen har mina möjligheter att bidra aktivt och konstruktivt till utvecklingen av utbildningens kvalitet ökat jämfört med tidigare.

1 2 3 4

26. Den högskolepedagogiska utbildningen har bidragit till att utveckla diskussionen lärare emellan om undervisning inom de utbildningsprogram som jag har kännedom om.

1 2 3 4

27. Den högskolepedagogiska utbildningen har bidragit till att höja kvaliteten på den undervisning som bedrivs inom de utbildningsprogram som jag har kännedom om.

1 2 3 4

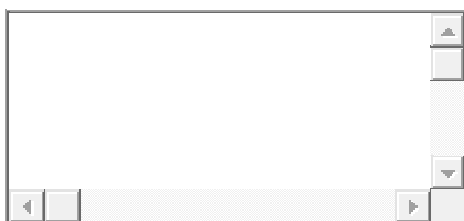
28. Den högskolepedagogiska utbildningen har bidragit till bättre villkor för våra studerandes lärande.

1 2 3 4

29. Den högskolepedagogiska utbildningen för lärarna har lett till bättre kunskaper hos de studerande inom de utbildningsprogram som jag har kännedom om.

1 2 3 4

30. Övrigt. Nedan ges du möjlighet att med dina egna ord uttrycka dina tankar om den högskolepedagogiska utbildningen. Försök att vara så specifik som möjligt beträffande kurser och kursomgångar:

Tack för att du tog dig tid att besvara enkäten.

En första preliminär version av utvärderingsrapporten kommer att publiceras på Pedagogiska institutionens hemsida (<http://www.pedagog.lu.se/>) senast den 24 december 2008.

Med vänlig hälsning

Glen Helmstad

Kontaktperson: Glen Helmstad, glen.helmstad@pedagog.lu.se

Senast ändrad: 2008-12-17

4. Inbjudan till fokusgruppintervjuerna

2008-12-02

Utvärdering av *Medicinska fakultetens* utbildning i högskolepedagogik: Fokusgruppsintervjuer

Medicinska fakultetens Centrum for undervisning och lärande (MedCul) har uppdragit åt *Pedagogiska institutionen* (Samhällsvetenskapliga fakulteten, Lunds universitet) att utvärdera *Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning* för doktorander, lärare och forskare.

Utvärderingen är tänkt att täcka in följande: 1) deltagarnas reaktioner; 2) deltagarnas behållning i form av utvecklade kunskaper, färdigheter och attityder; 3) omsättning av behållningen i utveckling av det enskilda handlandet; och: 4) förbättring av delar av verksamheten. Den genomförs huvudsakligen i form av en enkätundersökning som vänder sig till samtliga personer som deltagit i den högskolepedagogiska introduktionskursen i perioden 2004-2008. Som en komplettering till denna undersökning genomförs också en fokusgruppintervjuundersökning.¹⁴

Fokusgruppintervjuundersökningen är tänkt att bygga på intervjuer med representanter för tre olika grupper som har delvis olika intressen beträffande den aktuella utbildningen. De tre grupperna är: 1) kursledare och lärare i de högskolepedagogiska kurserna; 2) studenter och doktorander; och: 3) utbildningsledare; allt inom *Medicinska fakulteten*. Syftet med fokusgruppintervjuundersökningen är få ytterligare inblickar i den upplevda inverkan av den högskolepedagogiska utbildningens på de utbildningar som bedrivs inom fakulteten.

Varje enskild grupp representeras av 8-10 personer. Urvalet företas från listor som tillhandahållits av Med Cul.

Samtalen genomförs i perioden 9-11 december 2008 i Pedagogiska institutionens lokaler.

Ljudupptagning av samtalen görs som ett stöd för utskrift av det som kommer att bli sagt under desamma. Ljudupptagningarna kommer att förstöras efter att intervjuprotokollen har upprättats. De senare kommer att vara avidentifierade. Allt för att skydda deltagarnas integritet.

Samtalen beräknas ta ca 80 minuter i anspråk.

Har du frågor om utvärderingen är du välkommen att ställa dessa till:
glen.helmstad@pedagog.lu.se

Med vänlig hälsning

Glen Helmstad, fil dr

¹⁴ En fokusgruppintervju är en form av gruppintervju i vilken mellan 3-10 deltagare understödda av en koordinator ("moderator/facilitator") under relativt fria former samtalar med varandra beträffande ett specifikt ämne eller en särskild frågeställning för att tillsammans konstruera sin mening beträffande detta ämne/denna frågeställning (Bryman, 2004, s. 538).

5. Fokusgruppintervjuguiden

2008-12-09

Utvärdering av *Medicinska fakultetens* utbildning i högskolepedagogik: Fokusgruppsintervjuer

Moment	Yttranden/frågor	Uppföljningsfrågor
1. Inledning	<p>Tack för att ni har tagit er tid att medverka i denna intervju. Jag heter Glen Helmstad och jag kommer från <i>Pedagogiska institutionen</i> inom den <i>Samhällsvetenskapliga fakulteten</i>. Jag är universitetslektor där sedan åtta år tillbaka.</p> <p>Anledningen till att jag är här hör naturligtvis ihop med att jag håller på att utvärdera er fakultets högskolepedagogiska utbildning.</p> <p>Syftet med vårt samtal är att ge ytterligare inblickar i Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning och dess betydelse för den utbildning i övrigt som bedrivs inom er fakultet.</p> <p>Jag kommer, som jag tidigare har aviserat, att spela in det som sägs under vårt intervjusamtal. Inspelningen är främst tänkt som ett stöd för skriftlig återgivning av det som kommer att sägas. För att underlätta arbetet med återgivning av det som sägs är det viktigt att vi undviker att tala i mun på varandra.</p> <p>Den information jag får tillgång till kommer att behandlas konfidentiellt och anonymiseras. Detta för att samtalet skall kunna löpa så fritt som möjligt.</p> <p>Intervjun är tänkt att genomföras som ett relativt öppet samtal kring ett begränsat antal frågor i anslutning till den aktuella högskolepedagogiska utbildningen. Allas synpunkter är väsentliga. Intervjun beräknas ta drygt 80 minuter i anspråk.</p> <p>Ni kan nu presentera er för varandra. (Gå laget runt). Tack.</p> <p>För att underlätta kommunikationen vill jag be jag er att fylla i uppgifter om: ålder, kön, sysselsättning och anknytning på baksidan av detta pappersark och ert tilltalsnamn på framsidan, enligt detta mönster. (Visar fram mitt eget pappersark).</p>	
	Är det något ni undrar över innan vi sätter igång själva samtalet?	[Ta det lugnt! Låt dem få en chans att fråga om det de undrar över. Besvara deras frågor på ett betryggande

		sätt]
2. Huvuddel	Den behörighetsgivande högskolepedagogiska utbildningens övergripande mål är att kursdeltagarna "skall ha utvecklat kunskaper, färdigheter och förhållningssätt för att arbeta professionellt som lärare inom högskolan".	
	(a) Vilka högskolepedagogiska kunskaper, färdigheter och förhållningssätt anser ni behövs för att lärararbetet inom den Medicinska fakultetens utbildningar skall anses vara professionellt?	Kan ni säga något mera om vilka högskolepedagogiska kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som behövs för att lärararbetet inom den Medicinska fakultetens utbildningar skall anses vara professionellt? Finns det något mer som ni menar är rimligt att efterfråga beträffande lärararbete inom Medicinska fakulteten?
	(b) Hur är lärararbetet så långt ni känner till det inom Medicinska fakulteten med tanke på dessa krav som ni har ställt upp för att det skall anses som professionellt?	Var ligger de främsta för tjänsterna och bristerna i lärararbetet inom fakulteten med tanke på högskolepedagogisk professionalitet?
	(c) Vad vet ni om medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning?//	I vilka sammanhang har ni hört talas om utbildningen? Hur ser ni på förekomsten av den? Hur ser ni på målen för, utformningen och resultatet av utbildningen?
	Hur ser ni på fakultetens högskolepedagogiska utbildning i förhållande till den efterfrågade kompetensen hos lärare inom den Medicinska fakulteten?	Vad är det för högskolepedagogisk kompetens som fakultetens högskolepedagogiska utbildning syftar till att ge? Vilken kompetens uppnås faktisk genom utbildningen? Vad är det bästa med Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning? Vad är det värsta med Medicinska fakultetens högskolepedagogiska utbildning? I vilka avseenden tycker ni att utbildningen borde förbättras? På vilka sätt tror ni att ut-

		bildningen kunde förbättras?
	(d) Vilka övriga synpunkter har ni på den högskolepedagogiska utbildning som erbjuds och bedrivs inom den medicinska fakulteten?	
3. Avslutning	<p>Jag tror vi börjar närma oss samtalets slut. Är det någon av er som har något att tillägga?</p> <p>Tusen tack för er medverkan. Jag kommer nu att skriva rent mitt protokoll rörande det som har sagts i vårt samtal. Därefter kommer jag att förstöra ljudupptagningen. Sedan kommer jag att använda protokollet som mina data. I den mån jag kommer att citera enskilda samtalsdeltagare kommer jag att hänvisa till er med fingerade namn; allt för att undvika eventuell identifikation av samtalsdeltagarna.</p> <p>Tack än en gång för er medverkan!</p>	[Ta det lugnt! Ge dem en chans att komma med eventuella kompletteringar innan samtalet avslutas.]